

OLBA KENTİ ÇİFTLİK YERLEŞİMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİDAYET ÖZDİREK

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ARKEOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**Danışman
Doç. Dr. Deniz KAPLAN**

**MERSİN
TEMMUZ - 2019**

OLBA KENTİ ÇİFTLİK YERLEŞİMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİDAYET ÖZDİREK

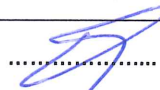

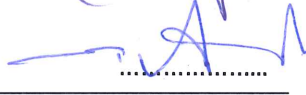
**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ARKEOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
TEMMUZ - 2019**

ONAY

Hidayet ÖZDİREK tarafından Doç. Dr. Deniz KAPLAN danışmanlığında hazırlanan "Olba Kenti Çiftlik Yerleşimleri" başlıklı çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği/çokluğu ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Ünvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Deniz KAPLAN	
Üye	Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ercan AŞKIN	

Yukarıdaki Jüri kararı Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 11./07/2019 tarih ve 2019./37... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

10 Temmuz 2019 / 10 July 2019

İmza / Signature

Hidayet ÖZDİREK

ÖZET

Tez kapsamında Olba Kentindeki üç adet çiftlik yerleşimi incelenmiştir. Bunlar, Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik yerleşimi, Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimi ve Dügürlük sırtlarında bulunan çiftlik yerleşimidir. Benzer özelliklere sahiptirler. Çiftlik yerleşimlerini bir konut, bir mezar, üretim donanımları ve tarım toprağı oluşturmaktadır. Antik yazarların villa tanımlamalarına konutlar kısmen uymaktadır. Çiftlik yerleşimlerinin tarihlenmesi için antik yollar ve mezarlar kriterdir. Olba, Keşlitürkmenli'den çıkan Diocaisareia'ya giden yol güzergâhındadır. Bu antik yol üzerinde iki çiftlik yerleşimi yer almaktadır. Keşlitürkmenli yol güzergâhında bulunan ve Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimleri söz konusu antik yol rotası üzerindedir. Çiftlik yerleşimlerinin var olan en erken kanıt mil taşıdır. Bu mil taşı MS 75/ 76 yılına aittir. Dolayısıyla çiftlik yerleşimleri için en erken tarihi vermektedir. Çiftlik yerleşimi için en geç tarihi bizlere mezarlar sunmaktadır. Keşlitürkmenli yolu üzerindeki mezarın başlığından yola çıkılarak MS 150-180 yılları arasına tarihlenmektedir. Dügürlük ve Veteran yazıtlı çiftlik mezarları ise gerek yazıtları gerekse mimari elemanlarının profil özellikleri dikkate alındığında Severuslar Dönemi'nin başlarına aittirler. Dolayısıyla çiftlik yerleşimleri MS 75/76 yıllarından sonra ve Severuslar Dönemi'nden önce inşa edilmiş olmalıdırlar.

Anahtar Kelimeler: Olba, Çiftlik Yerleşimleri, Çiftlikler.

Danışman: Doç. Dr. Deniz KAPLAN, Arkeoloji Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

Within the scope of the thesis, three farm settlements in Olba City were examined. These are the farm settlement located on the Keşlitürkmenli road, the farm settlement with Veteran inscription and the farm settlement located on the ridges of Düğürlük. They have similar characteristics. The farms are composed of a residence, a grave, production equipment and agricultural land. Houses are partially in accordance with the descriptions of villas by ancient authors. Ancient roads and graves are the criteria for the dating of the farm settlements. Olba is on the road route to Diocaisareia from Keşlitürkmenli. There are two farm settlements on this ancient road. The farm settlements with Veteran inscriptions on the road route of Keşlitürkmenlin are on this ancient road route. The earliest evidence that existed in the farm settlements is the milestone. This milestone dates back to 75/76 AD. Therefore, it gives the earliest date for farm settlements. The latest date for the settlement of the farm is advised us by graves. It is dated to 150-180 AD from the head of the grave on the Keşlitürkmenli road. Farm graves with Düğürlük and Veteran inscriptions belong to the beginning of Severus Period, considering both the inscriptions and the profile features of the architectural elements. Therefore, the farm settlements must have been built after 75/76 AD and before the Severus Period.

Keywords: Olba, Farm Settlements, Farms

Advisor: Doç. Dr. Deniz KAPLAN, Department of Archeology, The University of Mersin, Mersin.

TEŞEKKÜR

Dağlık Cilicia'nın önemli merkezlerinden biri olan Olba Kenti'ndeki çiftlik yerleşimlerinin incelendiği bu çalışmanın hazırlanmasında, gerek arazi çalışmaları sırasında gerekse yazım aşamasında bilgi ve birikimini, tecrübesini ve desteğini benden esirgemeyen, büyük bir sabır ve değerli yönlendirmeleri ile yanımda olan danışmanım Doç. Dr. Deniz KAPLAN hocama çok teşekkür ederim.

Olba Kazıları ekibine dâhil ederek, tez konumun belirlenmesine, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca değerli yönlendirmelerini benden esirgemeyen Olba Kazıları Başkanı Prof. Dr. Emel ERTEN hocama bana güvenip, bu konuyu emanet ettiği için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimimin hayatıma kattığı, karşılaştığım her zorlukta yanımda duran ve kıymetli fikirlerini paylaşmaktan geri durmayan değerli Öğr. Gör. Murat ÖZYILDIRIM hocama desteğini hiçbir zaman esirgemediği için minnettarım.

Literatür çalışmalarında kaynaklara ulaşmamı sağlayan ve Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Kütüphanesi (KAAM) kapılarını güvenle kullanımına açan, değerli hocam Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL'e çok teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince bilgi birikimi ve değerli yönlendirmeleri sebebiyle Prof. Dr. Murat DURUKAN'a teşekkür ederim.

Yaptığım arazi çalışmalarında bana yol gösteren başta tez danışmanım Doç. Dr. Deniz KAPLAN, Öğr. Gör. Dr. Tuna AKÇAY, Muzaffer YILMAZ'a (MA) ne kadar teşekkür etsem azdır. Özellikle belirtmek isterim ki, bu süreçte yanımda olan ve çiftlik evlerinin hem arazide ölçülmesi hem de masa başında çizilmesini sağlayan değerli arkadaşım Gamze EVGEN'e (MA) teşekkür borçluyum.

Tezimin bitmesi için bana destek olan ve beni teşvik eden değerli dostum Recep Sezer TAŞKIRAN'a (MA) ne kadar teşekkür etsem azdır. Ayrıca Olba Kazılarında yer alan ekip arkadaşlarıma, değerli meslektaşlarıma destekleri için çok teşekkür ederim.

Tezimin hazırlanma aşamasında vermiş oldukları yüksek lisans bursu ile katkı sağlayan Suna İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezine teşekkür ederim.

Hayatım boyunca beni karşılıksız seven, daima yanımda olan ve desteklerini her zaman kalbimde hissettiğim sevgili aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Son olarak, tezimi bitirmem için beni destekleyen ve sonsuz özveride bulunan sevgili Burak KÜRÜM'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
KISALTMALAR ve SİMGELER	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Tarihçesi	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	5
2. OLBA'NIN KONUMU ve TARİHİ	7
3. OLBA KENTİNDEKİ ÇİFTLİK YERLEŞİMLERİNİN KONUMLARI	19
4. ÇİFTLİK YERLEŞİMLERİNİN UNSURLARI	24
4.1. Çiftlik Evleri	24
4.1.1. Veteran Yazıtlı Çiftlik Evi	24
4.1.2. Dügürlük Sırtlarındaki Çiftlik Evi	28
4.1.3. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi	30
4.2. Mezarlar	41
4.2.1. Veteran Yazıtlı Çiftlik Mezarı	41
4.2.2. Dügürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Mezarı	43
4.2.3. Keşlitürkmenli Yolu Üzerindeki Çiftlik Mezarı	45
4.3. İşlik, Sarnıçlar ve Harman Yeri	52
4.4. Tarım Arazileri	58
5. OLBA KENTİ ÇİFTLİK YERLEŞİMLERİNİN TARİHLEMESİ	64
6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	68
KAYNAKLAR	75
ÖZGEÇMİŞ	81

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Cilicia Bölgesi Haritası (Genel)	7
Şekil 2.2. Olba'nın Uydu Fotoğrafi	8
Şekil 2.3. Olba'nın Stratejik Konumu ve Yollar	9
Şekil 2.4. Olba'da Bulunan Pers Sikkeleri	11
Şekil 2.5. Olba Akropoliste Bulunmuş Olan Yeni Babil Damga Mührü	12
Şekil 2.6. Diocaesarea Podyumlu Tapınağa Ait Pilaster Korinth Başlık Parçaları	13
Şekil 2.7. Olba Kentinde Bulunan Aquaeductus ve Nymphaeum	14
Şekil 2.8. Olba Tiyatrosu Ve MS 2. Yüzyıla Tarihlenen Korinth Başlığı	15
Şekil 2.9. Olba Korinth ve Ion Düzenli Tapınak Cepheli Kaya Mezarları	16
Şekil 2.10. Olba Manastırı ve Kuzey Kilisesi	18
Şekil 3.1. Olba'daki Çiftlik Yerleşimlerinin Konumları	19
Şekil 3.2. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimi Konumu	20
Şekil 3.3. Çiftlik Yerleşimleri ve Yol Güzergahları Üzerindeki Konumları	21
Şekil 3.4. Keşlitürkmenli Antik Yolu	22
Şekil 3.5. Olba Bölgesi Yol Ağı	22
Şekil 4.1.1.1 Veteran Yazıtlı Çiftlik Evi	24
Şekil 4.1.1.2 Veteran Yazıtlı Çiftlik Evinin Mekânları	25
Şekil 4.1.1.3 Veteran Yazıtlı Çiftlik Evinin Giriş Kapısı	26
Şekil 4.1.1.4 Veteran Yazıtlı Çiftlik Evi Anakaya ve Duvar İşçiliği	26
Şekil 4.1.1.5 Veteran Yazıtlı Çiftlik Evinin Plan Çizimi	27
Şekil 4.1.2.1 Dügürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Evi Genel Görünüm	28
Şekil 4.1.2.2 Dügürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Evi	29
Şekil 4.1.2.3 Çiftlik Evinin Korunmuş Duvar Kalınlığı	29
Şekil 4.1.3.1 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimi Hava Görüntüsü (Olba Kazı Arşivi)	30
Şekil 4.1.3.2 Yapıdaki İzodom Duvar Tekniği	31
Şekil 4.1.3.3 Yapıdaki Pseudoizodom Tekniği	31
Şekil 4.1.3.4 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evinin Alt Kat Plan Çizimi	32
Şekil 4.1.3.5 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evinin Alt Kat Kemerli Girişleri	33
Şekil 4.1.3.6 İkinci Katın Yürüme Düzlemini Taşıyan Konsollar	34
Şekil 4.1.3.7 Birinci Kata Işık Girmesini Sağlayan Mazgallara Örnek	35
Şekil 4.1.3.8 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evinin Üst Kat Plan Çizimi	36
Şekil 4.1.3.9 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi, İkinci Kata Girişi Sağlayan Kapı Girişi	37
Şekil 4.1.3.10 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi, İkinci Katın Işık Almasını Sağlayan Kemer Açıklığı	37
Şekil 4.1.3.11 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi, Kapı Üstlerinde Bulunan ve Odaya Işık Girmesini Sağlayan Açıklık	38
Şekil 4.1.3.12 Keşlitürkmenli Çiftlik Evi Üst Kat 5. Mekâna Açılan Kapı Girişleri	39
Şekil 4.1.3.13 Trebenna, Gedeller 1 Nolu Çiftlik Evi Çizimi. (Özdilek-Tıbıkoğlu 2017)	40
Şekil 4.1.3.14 Trebenna, Gedeller. 1 Nolu Çiftlik Evi (Özdilek-Tıbıkoğlu 2017)	40
Şekil 4.2.1.1 Veteran Yazıtlı Tonozlu Mezar (Akçay, 2008)	41
Şekil 4.2.1.2 Veteran Yazıtlı Tonozlu Mezarın Cephe Çizimi (Akçay, 2008)	42
Şekil 4.2.1.3 Mezarın Ön Cephesinde Bulunan Yazıt (Akçay, 2008)	43
Şekil 4.2.2.1. Dügürlükte Bulunan Çiftlik Mezarına Ait Tek Kademeli Kaide Ve Pilaster Sütun (Taşkıran, 2019).	44
Şekil 4.2.2.2. Mezarın Kabartmalı Yüzü	45
Şekil 4.2.3.1. Keşlitürkmenli Çiftlik Evi Kuzeydoğusunda Bulunan Mezar	46
Şekil 4.2.3.2. Mezarın Üzerinde Bulunan <i>Chamosorium</i>	46
Şekil 4.2.3.3 Mezarın Girişi	47

Şekil 4.2.3.4. Mezarın İç Bölümü	47
Şekil 4.2.3.5. Mezarın Dikdörtgen İç Bölümü	48
Şekil 4.2.3.6. Tapınak Mezar	48
Şekil 4.2.3.7. Tapınak Mezar ve Çiftlik Yerleşiminin Konumu	49
Şekil 4.2.3.8. Mezarın Detaylandırılmamış Pilaster Korinth Tipli Başlığı (Akçay, 2008)	50
Şekil 4.2.3.9. Tapınak Mezarın Sağlam Kalan Yan Duvarın İç Cephesi (Akçay, 2008)	50
Şekil 4.2.3.10. Tapınak Mezarın Sağlam Kalan Yan Duvarın Dış Cephesi (Akçay, 2008)	51
Şekil 4.2.3.11. Mezarın Planı (Akçay, 2008)	52
Şekil 4.2.3.12. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi Yanındaki İşlik	53
Şekil 4.3.1. Anakaya Duvarında Bulunan Kalas Nişleri	54
Şekil 4.3.2. Antiocheia'da Bulunan Artı Şeklindeki Kalas Nişi (Pamir, 2008)	54
Şekil 4.3.3.Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimindeki Sarnıç	55
Şekil 4.3.4. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimindeki Sarnıç	55
Şekil 4.3.5. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimindeki Sarnıcın	
Kapak Bölümü	56
Şekil 4.3.6. Veteran Yazıtlı Çiftlik Evi İçinde Bulunan Sarnıç ve Haç Kazıması	56
Şekil 4.3.7. Veteran Yazıtlı Çiftlik Yerleşiminde Bulunan Harman Yerini Sınırlayan Taş Sırası	57
Şekil 4.3.8. Olba'da İncelediğimiz Çiftlik Yerleşimlerinin Tarım Arazileri	58
Şekil 4.4.1. Dügürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Yerleşimindeki Tarımsal Teraslar	59
Şekil 4.4.2. Karabel Tarımsal Teraslar (Bulut 2018)	59
Şekil 4.4.3. Akropolisin Kuzeyinde Bulunan Dolin (Erten, 2012)	60
Şekil 4.4.4. Taşlardan Arındırılarak Oluşturulmuş Veteran Yazıtlı Çiftlik Yerleşimine Ait Tarım Arazisi	61
Şekil 4.4.5. Veteran Mezarlı Çiftlik Yerleşimine Ait Tarım Arazisi	62
Şekil 4.4.6. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimine Ait Tarım Arazisi	62
Şekil 4.4.7. Taşlardan Arındırılarak Oluşturulmuş Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Tarım Arazisi	63
Şekil 5.1. Dügürlük Sırtlarında Bulunan <i>Chamosorium</i>	64
Şekil 5.2. Veteran Yazıtlı Tonozlu Mezar	65
Şekil 5.3. Tapınak Mezar ve Pilaster Korinth Başlığı	66
Şekil 5.4. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi	67

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
Bkz.	Bakınız.
Çev.	Çeviri.
KAAM	Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi.
Ed.	Editör.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı.
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı.
MAMA	Monumenta Asiae Minoris Antiqua.
MÖ	Milattan Önce.
MS	Milattan Sonra.
Yun.	Yunanca.
Lat.	Latince.
No.	Numara.
Fig.	Figür
vd.	ve diğerleri.
yy.	yüzyıl.
Diğ. Çal. No.	Diğer Çalışmalarda Numara.

1. GİRİŞ

Doğu Dağlık Cilicia Bölgesi'nde tarımsal amaçlı kullanılan yapıların varlığı ve toprak kullanımları, Hellenistik Dönem'den itibaren bilinmektedir. Hellenistik Dönem'de kuleler tarımsal amaçlı kullanılırken, Roma Dönemi'nde imparatorluğun gücü ile kent görünümüne geçen Olba'da tarımın, çiftlik yerleşimleri ile devam ettiği görülmektedir.

Hellenistik Dönem'de tarım arazileri ile iç içe olan kuleler antik yol rotaları yakınlarında bulunmaları ile gözetleme amacı taşısa da, bazı örneklerin tarımsal amaçlı kullanıldığı da bilinmektedir¹.

Roma Dönemi'ne gelindiğinde üretim, çiftlik yerleşimleri içerisinde bulunan yapılanmalar çerçevesinde gerçekleşmiştir. Doğu Dağlık Cilicia'da da çiftliklere yoğun olarak rastlanılmaktadır. Çalışmanın konusunu oluşturan çiftlikler, Doğu Dağlık Cilicia Bölgesi'nde bulunan Olba kentindedir. Çiftlikler değerlendirilirken, kentin coğrafi konumu ve tarihi de göz önünde tutulmalıdır. İncelediğimiz çiftlik yerleşimleri, bünyelerinde barındırdıkları birimleri ve bu birimlerin korunmuşluk özellikleri ile özellikle dikkat çekmektedir.

Eski Çağ yazarlarından Cato, Columella, Varro ve Vitruvius, eserlerinde temel tarımsal alanlar ve kırsal yerleşimlerin yapılanmaları hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Özellikle çiftliklerde bulunan villalar hakkında geniş çaplı bilgileri, yazarların günümüze ulaşan eserlerinden ya da bu eserlere ait fragmanlardan edinmekteyiz.

Cato, çiftlik yerleşimleri hakkında bilgiler vermektedir. Cato, çiftliklerin bir dağın eteğinde ve güney yüzünde olması, ayrıca su kaynağının ve işçilerinin yeterliliğini belirtmektedir. Bir yerleşime, denize ve ulaşım elverişli yollar üzerine yakın olması gerektiği üzerine durmaktadır. Villanın tarımsal yönü ile diğer yapılardan ayrılmasını vurgulamaktadır. Cato, villa içindeki bölümlerden de söz etmektedir. Depo binaları, çiftlik sahibinin konaklayacağı odadan, hatta misafir odasının gerekliliğinden de bahsetmektedir².

MS 1. yüzyılda yaşayan Lucius Iunius Moderatus Columella, *De Re Rustica* adlı yapıtında villaları üç gruba ayırır. *Villa urbana* (mal sahibi evi), *villa rustica* (çiftlik evi), *villa fructuaria* (depo evi). *Villa urbana*, mal sahibinin ikamet ettiği evdir ve bunlar, birbirinden ayrı kışlık ve yazlık bölümleri ile gezinti yerleri olan lüks villalardır. *Villa rustica* kâhyaların ve kölelerin hücrelerini, yatakhanelerini ve hayvanların ahırlarını bünyelerinde barındırır. *Villa fructuaria* ise şarap, yağ, arpa üretimi ve depolanması için inşa edilmektedir³.

Columella, villa binalarının; üretilen ürünün depolanacağı alan, yatak odaları, mutfak ve hayvanların villa içerisindeki konumları ve bu odaların pencerelerinin güneş ışığını alma

---

¹ Durugönül, 1995: 197-202.

² Cato, 1. 3.

³ Columella, 1.4.10

oranlarına göre ayarlanması gerekliliğinden söz etmektedir. Columella, bir villa rusticada bulunması gereken bölümleri de şöyle açıklar. *Cellavinariam* (şarap deposu), *cellaoleariam* (yağ deposu), *torcularium* (pres odası), *defrutum* (fermantasyon odası), *cortinale* (ayırma odası). Columella, üretime dönük bir kır villasında, hayvanlar ve ev yaşamını korumak için sıcaklığın ve ürünü korumak için de serinliğin gerekliliğini anlatmaktadır. Ayrıca içecek suyun yanında sulama suyu için de kaynaklara ihtiyaç olduğunu ve bunu sarnıç ya da havuz yapımı ile sağlanabileceğini açıklamaktadır⁴.

Columella'nın takipçisi Marcus Tarrentius Varro (MÖ 116-27) ise *villa urbana*'nın o dönemde moda olan lüksünü anlayamaz⁵. Varro, Roma'nın Cumhuriyet Dönemi'nin bitiminde villaların işlevlerinin tarımsal olmadığından yakınmaktadır. Cato ve Varro, *De Re Rustica* adlı eserlerinde iki önemli noktaya değinir; ilki, özgür vatandaşlardan herhangi birinin çok parası olmasa da bir villa satın alabileceğidir. Böylece çok fazla işçiye ihtiyaç duymadığı ve üretimden de kendisinin sorumlu olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. İkincisi, yeterli parası olan bütün Roma vatandaşlarının birden çok villaya sahip olabilecekleridir. Bu durumda toprak sahibine ait olan villanın, konaklama amacı ile kullanıldığı görülmektedir. Hatta hasat dönemi ve ürünün işlenmesi sırasında da bu konaklama evinde kaldığı bilinmektedir⁶. Varro ise o dönemde villaların sahip olduğu mutfağın güzel, ahırının geniş, şarap ve zeytinyağının tamamını depolayabilecek kadar büyük bir depoya sahip olması gereğini vurgulamaktadır⁷.

Marcus Vitruvius Pollio (MÖ c. 80 – MÖ 15), çiftlik yapılarında bulunan odaların pencereleri, mazgal delikleri ve kapılarının ışıktan ve hava şartlarından yararlanmaya yönelik olarak ayarlanması gerektiğinden eseri *De Architectura* söz etmektedir. Aynı eserde Vitruvius, villa yapısının taslağı ve tahıl ambarlarıyla diğer çiftlik yapılarını da anlatır⁸. Yazar, çiftlik evlerinin konumlarının belirlenmesi ve iklim şartlarına göre ayarlanması gerektiğini açıklamaktadır. Vitruvius'a göre çiftliklerin boyutları ürünlerin miktarı ile alakalıdır ve mutfak, avlunun en sıcak yerine konumlanmalıdır. Vitruvius, yağ çıkarma odasının mutfağa yakın olması gerektiğinden ve şarap odasının ısıdan korunmak için penceresinin kuzeye bakması gerektiğinden de söz etmektedir⁹.

---

⁴Columella, 1. 6. 9.

⁵Varro, 13. 6.

⁶Aydinoğlu, 1998: 28; Mörel, 2010: 19

⁷Cato, 13. 6.

⁸Vitruvius, VI, 7.

⁹Vitruvius, VI, 7.

1.1. Araştırma Tarihçesi

Olba'nın da içinde bulunduğu Dağlık Cilicia'nın doğu kesimi, 19. yüzyıldan itibaren birçok gezginin ilgisini çekmiştir. Bölgeye ilk gelen P. De. Tschihatscheff sadece Diocaisareia'yı ziyaret etmiştir¹⁰.

Olba, yüzyılı aşkın bir süredir gezginlerin, arkeoloji ve epigrafi meraklılarının ya da uzmanlarının ilgisini çeken bir kenttir. Kentte halen ayakta duran arkeolojik yapıların¹¹ tanımlamaları, çizimleri ve fotoğraflamaları kente gelen araştırmacılar tarafından oluşturulmaya çalışılmıştır.

Olba ile ilgili ilk bilgiler, 1891'de bölgeyi ziyaret eden J. T. Bent'e aittir. Bent, Olba'daki kaya mezarlarından, surlardan, *aquaeductus* üzerindeki yazıttan, tiyatro ve *nymphaeum*'dan söz etmiştir. Bent, arazide yaptığı incelemelerin sonuçlarına plan, çizim ve haritaları da ekleyerek belki de bölgenin en erken arkeolojik tanımını oluşturmuştur. Bent'in bölgeye giderken elindeki veriler, Eski Çağ yazarlarının, özellikle Strabon'un yazdıklarından ve bazı sikkelerden öğrenilenlerden ibarettir¹².

Gertrude Bell, 1905'de bölgeyi ziyaret etmiştir. Bell'in bu ziyareti, yapmış olduğu fotografik belgelemeler bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca Bell, Olba'daki büyük kilisenin de planını oluşturmuş ve Olba'da yer alan iki kilisenin fotoğrafını çekmiştir¹³.

Olba'daki en kapsamlı ve bilimsel çalışmayı, bölgeye yaptıkları ziyaretinin sonuçlarını 1931 yılında yayınlanan J. Keil ve A. Wilhelm gerçekleştirmiştir. Keil ve Wilhelm, Olba'nın anıtlarının o zamana kadar yapılan en ayrıntılı tanımlamanın yanı sıra, kentin topografik haritasını da yayınlamışlardır. Keil ve Wilhelm, manastır yapısının çizimini de oluşturmuşlardır. Bu çalışma, manastırın çizilmemiş bölümleri çok olsa da ilk kez belgeleniyor olması bakımından önemlidir¹⁴.

Olba'nın Erken Hıristiyanlık anıtlarından Doğu Vadi'sindeki manastır ile ilgili ilk bilgileri Arthur Cayley Headlem'in (1862- 1947) bölgeye yapmış olduğu seyahatten öğrenmekteyiz. Headlem manastır yapısı için, uçurum tepesinde ve Koca Kalesi'yle benzer bir konumda olarak

---

¹⁰Tschihatscheff, 1854: 49-143.

¹¹ Olba ile ilgili genel yayınlar; Keil- Wilhelm, 1931: 80-89; MacKay, 1968; MacKay, 1976: 641-642; Hellenkemper- Hild, 1986: 62-64; Hild- Hellenkemper, 1990: 369-370. Olba yazıtları konusundaki başlıca yayınlar; Hicks, 1891: 269-270; Bent, 1891: 222; Heberdey- Wilhelm, 1896: 90-91. Olba sikkeleri ile ilgili yayınlar; Hill, 1900; Staffieri, 1978; Levante, 1986: 603-664; Staffieri, 1987: 233-246; Ziegler, 1989: 358-376; Burnelt, 1992: 564-566; Martini, 1992: 131-170; Levante, 1993: 798-856; Staffieri, 1994: 231-351. Nymphaeum'dan söz eden başlıca yayınlar; Keil- Wilhelm, 1931: 82-84, res.103 (lev. 36.), plan 104, 107; Hild- Hellenkemper, 1990: 369; Aran, 1971: 115; Erten, 2002: 185-196; Erten, 2003: 55-66; Erten, 2004: 11-22; Erten, 2005: 309-318; Erten ve Özyıldırım 2006: 421-432; Erten ve Özyıldırım, 2007b: 39-50; Erten, Özyıldırım ve Akçay, 2009: 51-68; Erten, Özyıldırım ve Akçay, 2010: 273-291.

¹² Bent, 1891: 206-222.

¹³ Erten, 2012a: 63.

¹⁴Keil- Wilhelm, 1931: 80-89.

tanımlar. Bu tanımlama ve Olba Manastırı'nın konumu incelendiğinde aslında söz edilen yapının aynı manastır yapısı olmadığı anlaşılmaktadır¹⁵.

Keil ve Wilhelm'in manastır planındaki eksiklikler, bir ölçüde Fredrich Hild ve Hansgerd Hellenkemper tarafından yapılan yayında giderilmeye çalışılmıştır¹⁶. Keil ve Wilhelm'in planında var olmayan bölümlerin eklenmesi ile daha ayrıntılı bir plan ortaya konmuştur. Ayrıca Hill, bunların daha doğru ölçüm ve gözlemlere dayanan plan çizimini, manastır ile ilgili kısa bir bilgi vererek eserinde yayınlamıştır¹⁷.

Prof. Dr. A. Emel Erten başkanlığında 2001-2009 yılları arasında yapılan Olba Yüzey Araştırması kapsamında kentin anıtları, mezarları, konut mimarlığı ve yerleşimleri ile olan bağlantısı, küçük buluntu olarak yüzeyden ele geçen cam ve seramikleri incelenmiş ve sonuçları yayınlanmıştır¹⁸. Ayrıca 2010 yılından itibaren Prof. Dr. Emel Erten başkanlığı tarafından arkeolojik kazı çalışmaları sürdürülmektedir¹⁹.

Çalışma konumuzu oluşturan çiftlik yerleşimleri ile ilgili yapılan araştırma ve yayınlar mevcuttur.

Keşlitürkmenli antik yolu üzerinde bulunan *villa rustica* yapısından ilk bahseden, 1891-1892 yıllarında bölgeyi gezen Avusturyalı araştırmacılar Heberdey ve Wilhelm'dir²⁰. Bu iki araştırmacının verdiği bilgilere dayanarak 1958 yılında M. Anabolu bir derleme yapmıştır²¹. Bu kaynaklarda villa için Roma Dönemi'nden bir ev olarak bahsedilmiştir. 1998 yılında Ü.Aydınoğlu "Doğu Dağlık Kilikia 'da Villae Rusticae" adlı yüksek lisans tezinde yapının tanımlamasını yapıp, planını oluşturmuş, 1999 yılında yayınladığı "Doğu Dağlık Cilicia'da Villae Rusticae" adlı makalesinde de yapıya değinmiştir²².

E.Erten, Olba'da 2001 yılında Kültür Bakanlığının izni ile başlatılan arkeolojik yüzey araştırması kapsamında yapıyı incelemeye almıştır. E.Erten'in 2012 yılında yayınladığı "Olba'da Tarım ve Yerleşim" adlı makalesinde de yapı hakkında görüşler ortaya konulmuştur²³.

İkinci çiftlik, Dügürlük sırtlarında bulunur. Çiftlik yerleşiminin yakınında bir mezar yer almaktadır. Üzerinde Eski Yunanca bir yazıtın varlığı bilinmektedir. Yazıttan ilk söz eden Keil-Wilhelm'dir. Olba- Diocaesarea yolu üzerinde bulunan tonozlu mezarın yazıtı hakkında da ilk bilgileri Keil-Wilhelm vermiştir²⁴. Ancak Keil ve Wilhelm, sadece mezarlar hakkında bilgiler

---

¹⁵ Özyıldırım, 2011: 154.

¹⁶ Hild ve Hellenkemper, 1990: 369-370.

¹⁷ Hill, 1996: 252.

¹⁸ Erten, 2002: 185-196; Erten, 2003: 55-66; Erten, 2004: 11-22; Erten, 2005: 309-318; Erten ve Özyıldırım 2006: 421-432; Erten ve Özyıldırım, 2007b: 39-50; Erten ve Özyıldırım, 2008: 199-210; Erten, vd., 2009: 51-68; Erten, vd., 2010: 273-291.

¹⁹ Erten, Özyıldırım ve Akçay, 2011: 545-564; Erten, Özyıldırım ve Akçay, 2016: 1-6.

²⁰ Heberdey ve Wilhelm, 1896: 84.

²¹ Anabolu, 1958: 60.

²² Aydınoğlu, 1999: 155-165.

²³ Erten, 2012a: 63-76.

²⁴ Keil ve Wilhelm, 1931: 80-89.

vermiş, yakınlarında bulunan çiftlikler hakkında herhangi bir bilgiye değinmemiştir. Ayrıca Düğürlük Sırtlarında bulunan²⁵ ve Olba- Diocaesarea²⁶ yol rotası üzerinde bulunan çiftlik yerleşimleri de yine E.Erten başkanlığındaki Olba yüzey araştırmalarında değerlendirilmeye alınmıştır.

Doğu Dağlık Cilicia Bölgesi'nin kırsal yerleşimleri, diğer bölgelere nazaran daha fazla incelenmiştir. Bu alanda yıllar içerisinde Sayar, Şahin, Aydınoglu ve Aşkın tarafından gerçekleştirilen çalışmalar²⁷, kırsal yerleşimler ve üretim donanımları üzerinde çok sayıda yayının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ancak özellikle bölgedeki çiftlik yerleşimleri üzerine yapılan çalışmalardan biri Aydınoglu'na aittir. "The Farms in Rough Cilicia in the Roman and Early Byzantine Periods" başlıklı makalesi, yeni bir bakış geliştirilerek bölgedeki çiftlik yerleşimleri için kapsamlı bir yayın olma özelliğine sahip olmuştur²⁸.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışma konumuzu içeren bölge, Eski Çağ'da Cilicia olarak anılmakla birlikte; kendi içerisinde Ovalık ve Dağlık Cilicia olarak ikiye ayrılmaktadır²⁹. Dağlık Cilicia'nın sınırları Coracesium'dan (Alanya) Pompeiopolis'e (Viranşehir) kadar uzanır. Ovalık Cilicia ise, batıda Pompeiopolis'ten başlayarak doğuda Alexandria maior'a (İskenderun) kadar ulaşır³⁰. Dağlık Cilicia, kendi içerisinde üç bölümden oluşur. Farklı siyasal, kültürel ve topografik özellikleri nedeniyle Batı'da Calycadnus (Göksu) Irmağı, Doğu'da Lamos (Limonlu) Irmağı, Kuzey'de Toros Dağları ve Güney'de Akdeniz ile sınırlanan bölgeye Doğu Dağlık Cilicia ya da "Olba Territoriumu" olarak adlandırılır.

Doğu Dağlık Cilicia Bölgesi'nde yer alan Olba kenti çiftlik yerleşimleri, çalışmanın konusudur. Yapılan araştırmalar ile kentte saptanan çiftlik yerleşimlerinden üç tanesi çalışılmaktadır. Çalışmada çiftlik yerleşimlerini oluşturan unsurlar, ayrıntılı olarak sunulmaktadır. Bu kapsamda çiftlik yerleşimlerinin günümüze ulaşan unsurlarının özellikle çiftlik evi ve mezarlarının çizimleri yapılarak, detaylı tanımları sunulmaktadır. Ardından çiftlik yerleşimlerinin tarihlemeleri üzerine yeni görüşlere yer verilmektedir. Çalışmanın bir diğer

---

²⁵ Erten ve Özyıldırım, 2006: 421-432.

²⁶ Erten, vd., 2009: 51-68.

²⁷ Sayar, 1995: 46-49; Sayar, 1996: 55-57; Sayar, 1997: 117-121; Sayar, 1999: 413-414; Sayar, 2001: 279-280; Sayar, 2002: 116-118; Sayar, 2003: 62-64; Sayar, 2004: 159-161; Aydınoglu, 1999, 2010, 2011; Aydınoglu, 2009: 25; Aydınoglu ve Alkaç 2008; Aydınoglu ve Çakmak 2011; Aşkın, 2010; Şahin, 2007, 2007, 2008, 2009, 2009; Şahin, Yüksel, Erten, Zörücü, Ergin, Şahin, Camgöz ve Ünsal, 2011: 321-339.

²⁸ Aydınoglu, 2010: 243-282.

²⁹ Strabon, XIV, V: 1.

³⁰ Bu çalışmada Yunanca ve Latince sözcüklerin kullanımında Öğr. Gör. Murat ÖZYILDIRIM'ın "Kilikia Bölgesi Eskiçağ Yer Adlarının Kullanımı Üzerine Düşünceler" ve "Arkeoloji'de Klasik Yunanca ve Latince Sözcüklerin Kullanım Yanlıları" makalelerindeki öneriler benimsenmiştir.

amacı, Olba kenti çiftlik yerleşimlerinin bölge örnekleri ile karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaktır.

Yukarıda sunulan amaçlar doğrultusunda çalışma içeriği aşağıdaki gibi olacaktır:

Çalışmamızın birinci bölümünde, Eskiçağ yazarlarının temel tarımsal alanlar, villalar ve kırsal yerleşimler hakkındaki bilgilerine yer verilmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Olba kentinin konumu ve tarihsel süreci anlatılmaktadır. Olba kentinin stratejik önemi ve kentin neden bu konumda olduğuna ait bilgiler açıklanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimler anlatılmaktadır. Kentin en erken arkeolojik kanıtları ve sonrasında yaşadığı süreç içerisindeki değişiminden söz edilmektedir. Son dönem araştırmaları ve kazıları sonucunda kentin yaşadığı değişimi ve bu değişim içerisinde kırsal alanların durumu anlatılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, incelenen üç çiftlik yerleşiminin Olba kentindeki konumları sunulmaktadır. Kent merkezine, antik yollara ve tarımsal alanlara göre konumlarına yer verilmektedir.

“Çiftlik yerleşimlerinin unsurları” başlıklı dördüncü bölümde, öncesinde ve çalışma sırasında yeni tespit edilen üniteler aktarılmaktadır. Her bir çiftlik yerleşiminin bünyesinde bulundurduğu birimler ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Çiftlik yerleşimindeki konutlar ve mezarlar elde bulunan veriler ölçüsünde anlatılmış olmakla birlikte, korunmuş olan konutların planları yeniden çizilmiştir. Bununla birlikte mezarlar, yerleşimleri tarihleyebilmemiz için önemlidir ve ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Ayrıca çiftlik yerleşimlerinde bulunan işlik, sarnıçlar, harman yeri ve tarım arazileri de incelenmektedir.

Çiftlik yerleşimlerinde tarihlemeye yardımcı olabilecek küçük buluntular ele geçmemiştir. Duvar teknikleri ise tarihleme bakımından tek başına yeterli bir kriter sunmamaktadır. Çiftlik yerleşimleri için tarihleme kriteri olarak mezarlar ön plana çıkmaktadır. Mezarların formları, üzerlerinde bulunan yazıtlar ve kabartmalar tarihleme için kriter oluşturmaktadır.

Şekil 2.2. Olba'nın Uydu Fotoğrafı (Akçay, 2008).

Olba sözcüğünün Eski Yunanca'da şanslı, mutlu, başarılı anlamına gelen “*ολβιος*” sözcüğünden türetildiği kabul edilmektedir. Ayrıca “*Olbe*”, “*Olbi*”, “*Oropus*” ve “*Oropa*” gibi yanlış yazımlar nedeni ile birçok kullanımı bulunmaktadır³⁴. Kentin en erken sikkeleri, MÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir. Üzerinde ‘Olba’ adına rastlanmaktadır. Ayrıca Olba’da bulunan Septimius Severus Dönemi’ne tarihlenen *aquaeductus* üzerindeki Yunanca yazıtta da ‘*Olbalıların Kenti*’ ibaresi yer almaktadır³⁵.

Kentin stratejisini, derin ve uzun vadilerle birleşerek oluşan Şeytanderesi Vadisi oluşturur. Bu vadi, güneyde Akdeniz’e açılarak Olba’nın kıyı ile olan bağlantısını sağlar. Ayrıca akropolise çıkan üç farklı antik yol rotası da önemlidir. Bu yollar, güneydoğudaki Keşlitürkmenli³⁶, kuzeybatıdaki Örenköy ve doğudaki Uzuncaburç üzerindedir³⁷. Olba’nın stratejik önemi için yol ağları önemlidir (Şekil 2.3.).

³⁴ Özyıldırım, 2003: 154.

³⁵ Bent, 1891: 222.

³⁶ Aydınoglu, 1998a: 139-146; Akçay, 2008: 5.

³⁷ Akçay, 2018: 50.

Şekil 2.3. Olba'nın Stratejik Konumu ve Yollar (Akçay, 2008).

Olba'nın sahip olduğu çevresine hâkim ve korunaklı bir yükselti özelliği taşıması, Akdeniz'e açılan derin bir vadinin ucunda bulunması ve yakınında tarıma elverişli arazi parçalarının yer alması gibi nedenler kent bu noktada olmasını açıklar niteliktedir³⁸.

Olba, Geç Hellenistik Dönem'de Olba tapınak devlet sınırları içerisindedir. Teukros Hanedanının egemenliği içerisindeki Olba halkı, Roma merkezli imparatorluk yönetimine geçildiğinde yerleşim birimlerindeki değişim Olba'da da görülmeye başlar³⁹.

Bunun kanıtı olarak kentte ayakta duran kamu yapılarını söylemek mümkündür. Böylece Olba'nın Roma İmparatorluğu toprakları içerisindeki taşra kentlerine ait özellikleri ile bir yaşam sürdürdüğü söylenebilir⁴⁰.

Strabon, *Geographika* adlı yapıtında Olba kentinden söz etmektedir. "... Kyinda ve Soli'nin yukarısında dağlık ülkede, içinde Teukros oğlu Aias'ın kurduğu Zeus Tapınağı bulunan Olbe kenti vardır. Bu tapınağın Başrahibi Cilicia Trakheia'nın hükümdarı oldu..." ifadesini kullanır⁴¹. Ptolemaios'da Olba adını kullanır. Ptolemaios, "...Dağlık Cilicia'da Ketisler'in bölgesi Olbasa..." olarak söz eder⁴².

³⁸ Erten, 2009: 77.

³⁹ Erten, 2013: 102.

⁴⁰ Erten, 2007a: 2.

⁴¹ Strabon, 14. 5. 10.

⁴² Özyıldırım, 2003: 149.

Olba'nın da içinde bulunduğu Olba Bölgesi Romalılaşma öncesinde ve sonrasında farklı tarihsel süreçlerden geçmiştir. Hellenleşme sürecinde arkeolojik verilerin belirgin olarak kent içerisinde görülmesi ile önemlidir. Bölgedeki arkeolojik izlerin görüldüğü geçiş için Olba kentinin en erken izleri Yeni Babil Dönemidir⁴³.

Bu bağlamda tarihi sürece baktığımızda, MÖ 3. yüzyılda Cilicia, I. Seleukos Nikator'un eline geçtiğinde, Olba tapınak devleti içinde yaşayan Teukros ailesine dokunmamıştır. I. Seleukos Nikator, yönetim hakkını da aynı aileye vermiştir. Diodokhlar'ın şehirleşme politikaları, tarıma elverişli arazilere sahip olma ve liman kurma özelliği olan arazilerde *polis*'lerini kurup, engebeli ve zor şartlara sahip olan yerlerde de kendi yönetimlerini bölgedeki yerel yöneticilere bırakır. Nitekim I. Seleukos Nikator'da Olba Bölgesi'nin stratejik öneminden dolayı Teukros Hanedanlığına müdahale etmek yerine, yönetimi verir⁴⁴.

Seleukosların MÖ 188 yılında etkinlikleri artmıştır. Bölgeye gelen Seleukoslar güvenliğinin sağlanması, kültürün yayılması için uygulamalar yapmıştır⁴⁵. Bu süreçte taş mimarinin izleri de görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda kuleler⁴⁶, kaleler ve sur duvarları imar edilmiştir.

Olba'da Şeytanderesi Vadisi'nde yapılan araştırmalar sonucunda bazı prehistorik taş aletlere rastlanmıştır. En erken mimari kalıntılar ise Hellenistik Döneme ait olan polygonal taş örgülü sur duvarları ve kulelerdir⁴⁷. Olba'da Hellenistik Dönem yaşantısının gerçek anlamda kent kimliği kazanmadığını mevcut veriler göstermektedir. Akropolisin polygonal taş örgülü duvarları ve kuleleri ile Hellenistik Dönem'den itibaren savunulduğu, yapılan arkeolojik yüzey araştırmaları ve kazılar ile görülmüştür. Bu nedenle Hellenistik Dönem'de akropolisin sur ile çevrili kale yerleşimi niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür. Akropolis, yoğun olmayan bir nüfusu bünyesinde barındırmış olmalıdır. Akropolisten ele geçen Hellenistik Dönem seramik ve cam parçaları da burada bir yaşam varlığını kanıtlar niteliktedir⁴⁸. Son dönem kazılarda Olba'nın erken tarihini açıklayıcı nitelikte olan Pers, Makedon, Ptolemaios ve Seleukos sikkeleri bulunmuştur (Şekil 2.4.). Sikkelerin bulunması ile Doğu Dağlık Cilicia'da hâkim olan bu güçlerin Olba kentinde de varlığını ortaya çıkarmıştır. Sikkeler, MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında Pers ve Makedon varlığının Olba'da görülmesine işaret etmiştir. Ayrıca tarihsel süreçle uyumlu olarak MÖ 3. yüzyıla tarihlenen Ptolemaios sikkeleri ile MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Seleukos sikkeleri de Olba'da her iki gücün hâkimiyetlerini ortaya çıkarmaktadır.

---

⁴³ Erten, 2018: 49-67.

⁴⁴ Durugönül, 1995: 75.

⁴⁵ Durugönül, 1998: 69.

⁴⁶ Kilikia Kuleleri için bkz. Durugönül, 1995: 197-202.

⁴⁷ Erten, Özyıldırım ve Akçay 2010: 274-275.

⁴⁸ Erten, 2002: 186; Erten ve Özyıldırım, 2007a: 53-54; Erten, 2009: 77; Erten, 2015: 115.

Şekil 2.4. Olba'da Bulunan Pers Sikkeleri (Akçay, 2017)

Olba'da kaya kült yerlerinin varlığı da kanıtlanmıştır. Kentin sahip olduğu dağlık ve kayalık arazi yapısının elverdiği ölçüde kayaya oyulmuş nişlere, sekilere, kaya çanaklarına elverişli olduğu görülmüştür. Bu yerlerin konumları mezarlık alanlarına yakın olmaları nedeni ile ölü kültü ile alakalı alanlar olabilecekleri düşünülmektedir. Bu alanlarda yapılan kazılar, hem kullanım biçimleri hem de kronolojileri hakkında bilgiler sunmaktadır. Buluntuların en erkeni Hellenistik- Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenirken, en geç tarihli ise Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir⁴⁹.

Olba'da son dönemlerde sürdürülen akropolis kazıları, yerleşim tarihi konusunda yeni bilgiler vermektedir. Akropoliste anakaya kütesine ve oval biçimli kaya çanağına rastlanması burada tarımsal bir işlik olabileceğini düşündürmüştür. Burada toplu halde bulunan bronz sikkeler MÖ 1. yüzyıla aittir. Olba'ya komşu Cilicia kentleri olan Korykos, Elaiussa Sebaste ve Seleucia ad Calycadnum sikkelerinden oluşmaktadır⁵⁰. Olba akropolisinde gerçekleştirilen kazılar ile Hellenistik Dönem'den daha erkene giden buluntular ortaya çıkarılmıştır. Olba akropolisinde çıkarılan Yeni Babil damga mührü, Olba'nın yerleşim tarihinin Hellenistik dönem öncesine ilişkin bilgi sağlaması açısından önemlidir(Şekil 2.5.). Sadece Olba için değil Doğu Dağlık Cilicia içinde Yeni Babil stilinde bulunan tek eser olması açısından da önemli bir veridir⁵¹.

⁴⁹ Erten, 2013: 105.

⁵⁰ Erten, Özyıldırım ve Akçay, 2015: 38.

⁵¹ Erten, 2018: 49-67.

Şekil 2.5. Olba Akropoliste Bulunmuş Olan Yeni Babil Damga Mührü(Erten, 2018)

Seleukos idaresinde yerel yöneticilerle birlikte Luwilerden beri gelenekselleşerek süren tapınak devlet yönetimi devam etmiştir. Hellenleşme sürecinde Teukros ve Aias isimlerini de rahip sülalesi kullanmıştır. Kökenleri Teukros'un oğlu Aias'a kadar giden Olba Tapınak Devleti yöneticileri arasında bulunan Zenophanes'in kızı Aba, evlilik yolu ile aileye girmiştir. MÖ 43 yılında Antonius ve Cleopatra'nın desteklemesi ile Aba, Dağlık Cilicia'da güç kazanmıştır. Yönetim, MS 11-17 yıllarında tekrar Teukros ailesinden Aias'a geçmiştir⁵².

Augustus Dönemi'nde Olba Tapınak Devletinin sınırlarında da değişim yaşanmıştır. Dağlık Cilicia'nın büyük bölümü Cappadokia Kralı Arkhealos'a verilmiştir⁵³. Bu süreçte Olba Tapınak Devletinin kıyı kesimle bağlantısı kesilmiştir. Böylece ekonomide de sıkıntılar yaşanmıştır⁵⁴.

Tiberius, MS 17 yılında Anadolu'yu yeniden yapılandırma çalışmaları ile Teukros ailesinin yönetimine de son vermiştir. Teukros ailesinden aldığı yönetimi Tiberius, Pontus Kralı ve Roma soyundan olan M. Antonius Polemon'u Olba Rahip Kralı olarak göreve getirmiştir. Bu değişiklik ile birlikte yerel rahip soyuna da son verilmiştir⁵⁵.

Olba'nın dinî, idarî merkezi olan Diocaisarea, Tiberius ile birlikte kent görüntüsüne sahip olmaya başlamıştır. İmparator Tiberius, kentin idari ve politik yapısında yaptığı

⁵² Durugönül, 1995: 77.

⁵³ Magie, 1950: 494.

⁵⁴ Kirsten, 1974: 361; Götter, 2001:301.

⁵⁵ Durugönül, 1995: 78.

değişimlerle MS 17 yılında Diocaesarea kentini kurmuştur⁵⁶. Bunun en önemli kanıtı, Zeus Olbios Tapınağı'na ait temenos duvarının doğusunda bulunan podyumlu tapınağa ait olan iki pilaster korinth tipli başlıklardır (Şekil 2.6.). Başlıkların stil analizi ve yine kentte bulunan bir yazıttan yola çıkarak MS 10-40/41 yılları arasında yaşayan Tiberius'un imar hareketliliği ile Diocaesarea'nın artık Olba'dan ayrı olarak bir Roma dönemi kenti görüntüsü kazandığını söylemek mümkün olmuştur⁵⁷.

Şekil 2.6. Diocaesarea Podyumlu Tapınağa Ait Pilaster Korinth Başlık Parçaları (Kaplan, 2012)

İmparatorluğun askeri ve sivil kimliğinin yanında, merkezde bilinen mimari, yapı teknolojisi ve yaşam tarzı taşraya da gelmiştir. Bu durum, Roma mimarisine özgü yapıların Olba'da da görülmesine neden olmuştur. Roma tarzı ile yapılmış yapıların Olba'da görülmesi ile birlikte kentsel ve kırsal yaşamın doğrudan kanıtları görülmektedir⁵⁸.

Roma'nın gücünün ve egemenliğinin yerel işçilik ve malzeme ile birleşerek Olba'da kendini gösterdiği aşikârdır. Bunun en önemli kanıtı, kentin su gereksinimini sağlayan hidrolik sistemin parçaları olan ve bugün hala ayakta duran *aquaeductus* ve *nymphaeum*'dur (Şekil 2.7.)⁵⁹.

⁵⁶ Kaplan, 2012: 192.

⁵⁷ Kaplan, 2012: 185-186-188.

⁵⁸ Erten, 2012a: 63-64.

⁵⁹ Erten, 2002: 186; Erten, 2009: 78; Erten, 2015:115.

Şekil 2.7. Olba Kentinde Bulunan Aquaeductus ve Nymphaeum (Akçay Fotoğraf Arşivi.)

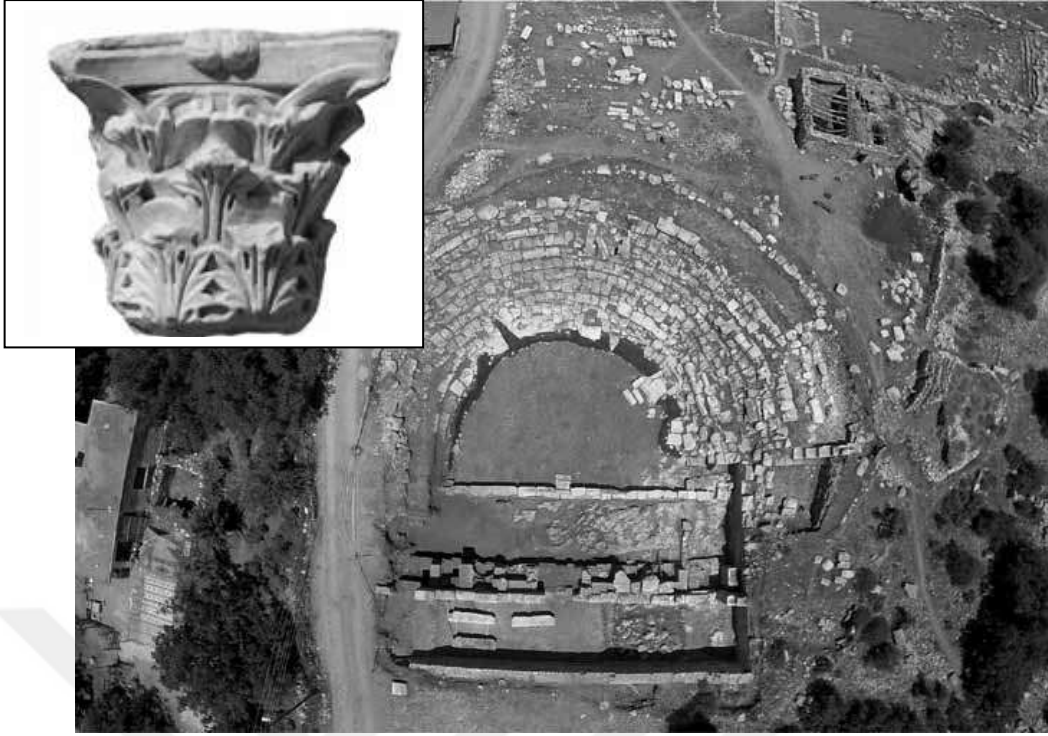
Olba'da akropolis eteğinde bulunan tiyatro, Roma egemenliği ile gelişen kentsel yaşamın bir göstergesidir⁶⁰. Tiyatronun skene binasının sahip olduğu plastik elemanlar ilk yapım tarihi olarak Severuslar Dönemi özelliği göstermektedir (Şekil 2.8.). Tiyatronun mimari yapısı ve süslemeleri dikkate alındığında yapının MS 2. yüzyılın ikinci yarısı içerisinde imar edildiği anlaşılmaktadır⁶¹. MS 7. yüzyıla dek kullanımının sürdüğü kazılar sonucunda ortaya çıkan sikke buluntuları ile anlaşılmaktadır. Ele geçen cam, madeni, kemik, taş v.b. küçük buluntuların da çoğunlukla Geç Antik Dönem ile Erken Bizans karakterli olduğu görülmektedir⁶². Olba tiyatrosunun kazılarında ele geçen gümüş obol ve Makedon sikkeleri, MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmekle birlikte, Olba akropolisinin ilk kullanımına ilişkin düşünceleri de ortaya çıkarmıştır⁶³.

⁶⁰ Erten ve Kaplan, 2017: 29-46.

⁶¹ Erten ve Kaplan, 2017: 38.

⁶² Erten, 2013: 103.

⁶³ Akçay, 2017: 211-226.

Şekil 2.8. Olba Tiyatrosu Ve MS 2. Yüzyıla Tarihlenen Korinth Başlığı (Erten ve Kaplan, 2017).

Olba'da kadar kırsal yaşamın da kanıtları mevcuttur. Roma Dönemi'nde sosyal, ekonomik ve kültürel yapının değişmesi ile kırsal mimarinin olanakları mevcut olur⁶⁴.

Olba'da dikkat çeken bir diğer arkeolojik veri ise mezarlık alanlarının geniş yayılımıdır. Arazi koşullarının uygunluğuna göre bu alanların oluşturulduğu görülmektedir. Tek bir mezarlık alanının olmaması da bu nedendir⁶⁵. Özellikle bugün halen görülen mezarlık alanlarının Roma İmparatorluk Dönemi'nde şekillendiğini söylemek mümkündür. Kentin gelişme ve genişleme gösterdiğini her kesimde görülen mezarlık alanlarından anlayabilmekteyiz. Roma Dönemi'nde artan nüfus ile bağlantılı olarak mezarların topografyanın elverdiği ölçüde yayılım gösterdiği görülmüştür. Ayrıca mezarlık alanlarının yaşam mekânlarına yakın alanlarda ve akropolisin belirli bölümlerinde olmasını yine kentin gelişimi ile açıklanabilir. Mezarlık alanlarında kaya mezarı, *chamosorium*, *arcosolium*, lahitler (bağımsız ya da sabit), anıtsal mezarlar (bir tapınak mezar ve tonoz örtülü mezarlar) başlıca gömü tipleridir⁶⁶.

Kaya mezarları içerisinde tapınak cephesi olarak işlenmiş görkemli örnekler de bulunmaktadır. Bunlardan biri Doğu Vadisi'nin doğu yamacında bulunan Korinth düzeninde bir

⁶⁴ Erten, 2009: 80.

⁶⁵ Olba'da Kuzey Kesim, Doğu Tepesi, Tırnak Tepesi, Akropolis Güney Yamacı, Batı Kesimi olarak belirlenen kesimlerde mezarlık alanlarının bulunduğu görülmüştür. Ayrıntılı bilgi için Akçay, 2012: 78-104.

⁶⁶ Akçay, 2012: 85-88; Erten, 2015: 116-117.

cepheye sahip olan kaya mezar⁶⁷ ve Güney Nekropolü alanındaki Ion düzenindeki mezar MS 2. yüzyıl sonu 3. yüzyıl başlarına tarihlenmeleri ile önemli verilerdir (Şekil 2.9.). Ayrıca kentte bir tane bulunması ile önemli yere sahip olan tapınak planlı mezar, kent içerisindeki en belirgin mezar yapısıdır⁶⁸.

Şekil 2.9. Olba Korinth ve Ion Düzenli Tapınak Cepheli Kaya Mezarları (Taşkiran, 2019).

Hıristiyanlık Dönemi'ne gelindiğinde Olba kentinin Isauria'da Seleucia ad Calycadnum Başpiskoposluğuna bağlı olan otuz üç piskoposluk merkezinden biri olduğu bilinmektedir⁶⁹. Olba Piskoposluğu Diocaesarea, Celenderis, Claudiopolis piskoposlukları gibi 4. yüzyılın başından 7. yüzyıla kadar Antiochia Patrikhanesi'ne bağlıdır⁷⁰. Kentin bazı konsillere katılan piskoposlarının isimleri bilinmektedir. Eusebius, 381 yılında toplanan I. Constantinopolis Konsili'ne, Poplius, 432 yılındaki I. Ephesus Konsili'ne, Diaphorentius ise 449 yılındaki II. Ephesus ve 451 yılındaki Chalcedon Konsili'ne katılarak Olba kentini temsil etmiştir. Piskopos Theodorus'un katıldığı 680- 681 yıllarındaki III. Constantinopolis Konsili, Olba'nın temsil edildiği bilinen son konsildir⁷¹. İsmi bilinen bir diğer Piskopos Paulus'tur ve 458 yılında Isauria piskoposlarının Doğu Roma İmparatoru I. Leo'ya yazdıkları bir mektubu imzalarken "Olba" adını kullanmıştır⁷².

Yazılı kaynakların dışında Olba'da Hıristiyanlığın kısa sürede güçlendiği, kiliseler ve özellikle bir manastırın bulunması ile anlaşılmaktadır. Olba'nın bu dönemde varlığını ve önemini kanıtlayan Şeytanderesi Vadisi'nde blok taşlardan taban döşemesi, çeşitli yönlerde apsisler ve kapısı üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış haçın yer aldığı Mağara-Kilise Erken

⁶⁷ Akçay, 2014: 79-94.

⁶⁸ Erten, 2007b: 149-156.

⁶⁹ Özyıldırım ve Ünal, 2011: 158.

⁷⁰ Özyıldırım, 2013: 150.

⁷¹ Özyıldırım ve Ünal, 2011: 158.

⁷² Özyıldırım, 2003: 152.

Hıristiyanlık Dönemi'nin önemli arkeolojik mimari verisidir. Mağara Kilise, Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu tarafından resmen kabulünden önce de Hıristiyanların Olba'da yaşadığına işaret etmektedir. Hıristiyanlık, 4. yüzyılda resmen kabul edildikten sonra Olba'nın daha güçlü dinsel bir merkez kimliği kazandığı bilinmektedir. Özellikle İmparator Zeno'nun tahta geçtiği dönem (474- 491) bölgede olduğu gibi Olba için de parlak dönemdir. Kentin katedrali, akropolisin kuzeybatı eteğinde yer alan ve günümüzde sadece apsisin bir bölümü ayakta kalan yapıdır.

Olba'da Erken Hıristiyanlık Dönemi'ndeki en önemli yapılardan biri Şeytanderesi Vadisi'ndeki manastırdır. Manastırda sürdürülen kazı çalışmaları sonucunda mimari ve küçük buluntular ışığında Olba'da Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne ait bilgilerin artmasına olanak sağlamıştır⁷³. Manastırın yanında Olba'da Doğu Vadisi olarak adlandırılan alanda teras üzerine inşa edilen bir kilisenin üçlü apsisine ve bazı duvarlarına ait izler bulunmaktadır. Bunların dışında Olba'da çeşitli dönemlerde oluşturulmuş farklı boyut ve biçimlerdeki haç betimleri kentin yaşam alanlarında görülmüştür. Özellikle Hıristiyanlaşan halk, önceki süreçlerde kullanılan mezarlara kazıma ve boyama yöntemleri ile haçlar eklemişlerdir. Sonraki süreçte ise kabartma yöntemi ile tasvir edilmiş bir dizi Hıristiyan mezarı kentteki din değişiminin ve bu değişimin yaşam biçimine de yansıdığını göstermesi açısından önemlidir⁷⁴.

Olba Manastırı'nda 2011 yılından itibaren kazılar devam etmektedir (Şekil 2.10.). Manastırın mimarisi, plan özellikleri ve mekânları, kazılarla ortaya çıkarılmış olmakla birlikte, kentin Hıristiyanlık dönemine ışık tutmasını sağlayacak arkeolojik verileri sunması açısından kazılar oldukça önemlidir⁷⁵.

---

⁷³ Erten ve Özyıldırım, 2007a: 57; Özyıldırım, 2009: 66-70; Erten vd., 2009: 58; Erten, 2012b: 73-77; Erten, 2015: 118-120.

⁷⁴ Akçay, 2011: 133-146.

⁷⁵ Özyıldırım ve Yeğin, 2017: 49.

Şekil 2.10. Olba Manastırı ve Kuzey Kilisesi (Olba Kazı Arşivi).

3. OLBA KENTİNDEKİ ÇİFTLİK YERLEŞİMLERİNİN KONUMLARI

Olba, Anadolu'daki diğer kentler gibi Roma İmparatorluk Dönemi'nde değişime uğramıştır. Bu değişim sosyal, kültürel, ekonomik olduğu kadar kentin tarımsal ve kırsal kimliğini de etkilemiştir. Rahip krallık yönetiminin son bulması ile merkezdeki mimari yapılanma ve yaşam tarzı taşradaki kentlerde de kendini göstermeye başlamıştır. Roma gücünün Doğu Akdeniz'in taşra yerleşim yerlerinde hissedilmesi ile birlikte kentsel olduğu kadar kırsal yaşam da bu gücün etkisi altına girmiştir⁷⁶.

Olba'da kırsal yaşamın izlerini tespit ettiğimiz çiftlikler sıkışık olmayan bir yerleşim özelliği göstermektedir⁷⁷. Çiftlik yerleşimlerinin inşa edildiği alanları belirlememizde tarım arazileri referans oluşturmaktadır (Şekil 3.1.).

Olba kenti, merkezinde akropolisin kuzeybatı eteklerinde inşa edilmiş olan *nymphaeum*, tiyatro ve hamam gibi kamu yapılarının etrafında şekillenmiştir. Akropolis ve eteklerinde bulunan tarıma elverişli düzlüklerde çiftlik yerleşimleri mevcuttur⁷⁸.

Olba'da tarım arazileri çiftlik yerleşimlerinden kent merkezine doğru birleşmektedir. Çiftlik yerleşimleri tarım arazilerine hâkim noktalarda kurulmuştur. Tarım arazilerinin hemen yanlarında bulunan kayalık alanlar konutları için tercih edilmiştir. Bu çalışma kapsamında incelenen çiftlik yerleşimlerinden bir tanesi Olba kent merkezinin güneyinde, bir tanesi kuzeybatısında ve sonuncusu, batıdaki yükseltide yer almaktadır.

Şekil 3.1. Olba'daki Çiftlik Yerleşimlerinin Konumları

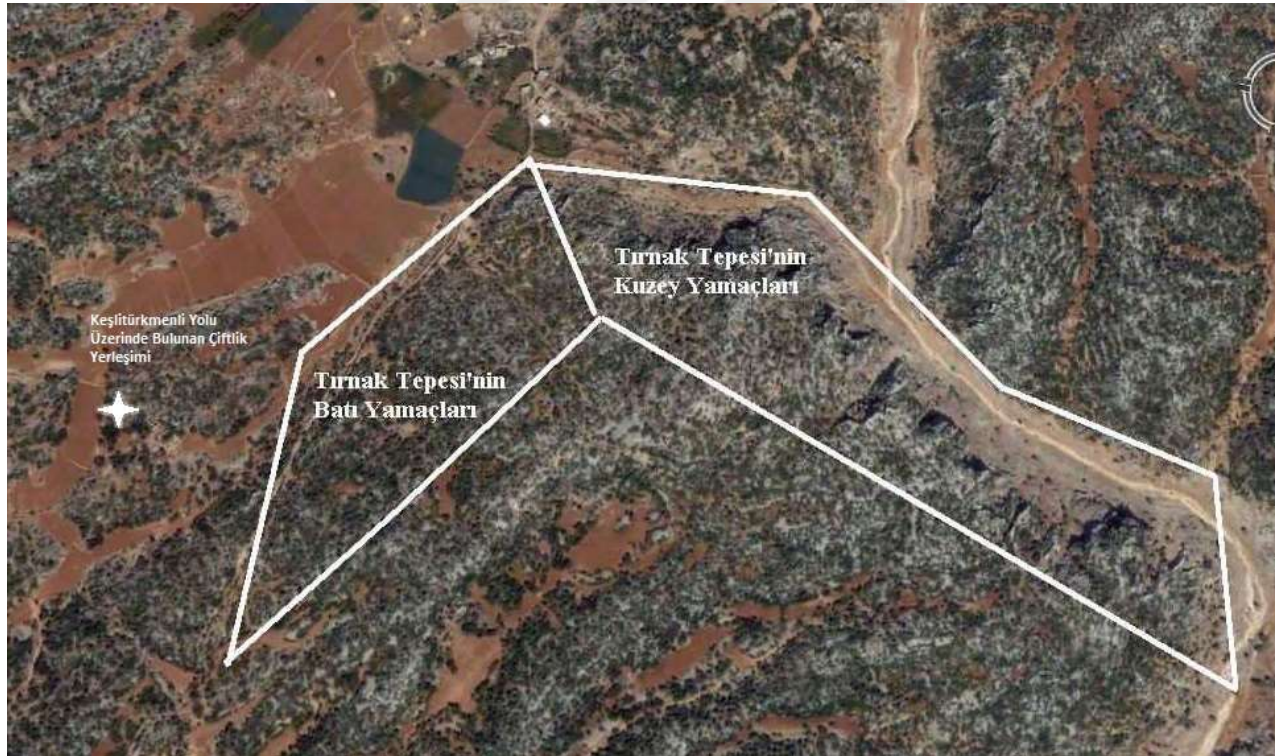
⁷⁶ Erten, 2012a: 63-64.

⁷⁷ Erten ve Özyıldırım, 2008: 199.

⁷⁸ Erten, 2009: 79.

Kuzeybatıda bulunan çiftlik yerleşimi bünyesinde veteran yazıtı bulunan bir tonozlu mezarı barındırması nedeniyle “*Veteran Yazıtlı Çiftlik Yerleşimi*” olarak adlandırılmaktadır. Kent merkeze göre kuzeybatısından, yaklaşık 1180 metre uzaklıkta yer almaktadır. Olba ile Diocaesarea arasındaki antik yol güzergâhı üzerindedir. Olba ile Diocaesarea kentlerinin ortak mezarlık alanı olarak belirlenen bu alan, Olba mezarlık alanlarının batı kesimindedir. Günümüz köy yolu ile birleştiği noktanın 135 metre kuzeyinde yer almaktadır.

Olba kent merkezindeki *nymphaeum*'un bulunduğu alandan başlayarak, güneyde Keşlitürkmenli köyüne doğru ilerleyen taş kaplı bir Roma yolu bulunmaktadır⁷⁹. İncelediğimiz çiftlik yerleşimlerinden ikincisi Keşlitürkmenli'den Olba'ya gelen antik yol güzergahı üzerinde olduğu için “*Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimi*” olarak isimlendirilmektedir (Şekil 3.2.). Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik yerleşimi, Olba kent merkezine yaklaşık 615 metre uzaklıktadır. Yerleşimin, yakınından geçen antik yola sadece 150 metre ve Olba'da tek olan tapınak mezara yaklaşık 530 metre uzaklıktadır. Tapınak mezar ile çiftlik yerleşimi arasında tarım arazisi bulunmaktadır. Çiftlik yerleşiminin güneyinde, Tırnak Tepesi olarak adlandırılan mezarlık alanı yer almaktadır.

Şekil 3.2. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimi Konumu (Akçay 2008)

Roma İmparatorluğu'nda gelişmiş yol ağlarının tarım ürünlerinin taşınması konusunda yadsınamayacak bir rolü vardır. Bu konuda Cato, Varro ve Columella, bilgiler vermektedir.

⁷⁹ Aydınöğlü, 1998a: 140.

Varro, yol bağlantılarının villalarla birleşmesi ile yetiştirilen ürünlerin karayolu ile taşınması konusunda çiftlikler için ekonomik olabileceğini belirtmektedir. Çiftlik yerleşimi karayoluna yakın bir konumda ve yakınındaki kentlerde de bağlantıları var ise ürünlerin taşınabilmesi için fazla bir emek harcanması, ürünlerin kıyı kesimlere ulaşması için daha fazla çalışana ihtiyaç duyulmaması gerekmektedir. Bu nedenle Roma Dönemi'nde tarımın gelişmesi için çiftlik yerleşimlerinin yollar üzerine kurulması önemli bir nedendir. Yollar, çiftliklerin yanında, yakınında olması kentin ya da yerleşimin ekonomisini canlandırması açısından gerekli olmalıdır⁸⁰. Çiftlik yerleşimleri ile kentler arasındaki ekonomik bağı, kuşkusuz yol rotaları sağlamaktadır.

Doğu Dağlık Cilicia yol ağları incelendiğinde, Seleucia'dan Claudiopolis'e uzanan en batıdaki antik yol, Olba ve Diocaesarea'ya bir yol ile ayrılarak ulaşmaktadır. Claudiopolis ve Seleucia arasındaki antik yol, Keşlitürkmenli ve Olba üzerinden Diocaesarea ve oradan da Claudiopolis'e gitmektedir (Şekil 3.3.)⁸¹. Keşlitürkmenli ve Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimi antik yollar üzerinde bulunmaktadır (Şekil 3.4; Şekil 3.5.). Çiftliklerin antik yollar üzerindeki konumları itibari ile ekonomik açıdan kentlerle olan iletişimlerini sağlamaları ve ürünlerin taşınmasının kolaylaştırılması açısından önemli bir işleve sahiptirler. Keşlitürkmenli ve Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimlerinin antik yollara yakın konumları nedeniyle, kent ve kırsal arasındaki iletişimi ve çiftlik yerleşiminde yetiştirilen ürünlerin kıyı kesimlere ve kentlere ulaşımını sağlamış olmalıdır.

Şekil 3.3. Çiftlik Yerleşimleri ve Yol Güzergahları Üzerindeki Konumları

⁸⁰ Laurence, 2010: 120-135.

⁸¹ Aydınoğlu, 1998a: 140.

Şekil 3.4. Keşitürkmenli Antik Yolu (Akçay, 2008)

Şekil 3.5. Olba Bölgesi Yol Ağı (Aydınöglü, 1998)

Olba'nın kent merkezine göre batı yöndeki yükselti, Dügürlük Sırtları olarak bilinmektedir⁸². Çalışma konumuzu oluşturan son çiftlik yerleşimi ismini bu yükseltiden almaktadır ve çalışma içerisinde, *"Dügürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Yerleşimi"* olarak anılmaktadır.

Dügürlük sırtlarında bulunan çiftlik yerleşimi, kent merkezinden yaklaşık 1000 metre uzaklıkta, mevcut köy yoluna yaklaşık 520 metre mesafededir. Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik yerleşimi ile arasında yaklaşık 750 metre bulunmaktadır. Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimi ile mesafesi yaklaşık 700 metredir.

---

⁸² Erten ve Özyıldırım, 2007b: 40.

4. ÇİFTLİK YERLEŞİMLERİNİN UNSURLARI

Çalışmamızın bu bölümünde, çiftlik yerleşimlerinin bileşenleri olan konutlar, mezarlar, işlik ve üretim donanımı, harman yeri, tarım arazileri ve sarnıçlar ele alınmaktadır. Bu birimlerin tipolojik olarak tanımlamaları ve çiftlik yerleşimleri içerisindeki konumları açıklanmaktadır. Olba'da çiftlik yerleşimlerinin bünyesinde barındırdığı bu yapılanmalar, çiftlik yerleşimlerinin işlevlerini açıklayabilmek açısından önem taşımaktadır.

4.1. Çiftlik Evleri

Olba'daki konut mimarlığı, Hellenistik Dönem içerisinde kulelerin kullanımı ile yapılmıştır. Kuleler sadece gözetleme ve savunma amaçlı değil aynı zamanda tarımsal niteliği ile de ön plana çıkmaktadır. Bu yapılar Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde yerini çiftlik evlerine bırakmıştır⁸³. Çalışma konumuzu oluşturan üç çiftlik yerleşiminde de çiftlik evleri vardır. Veteran yazıtlı ve Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik yerleşimindeki evler, Dügürlük sırtlarında bulunan eve göre daha çok korunmuştur. Bu nedenle her iki çiftlik evinin de çizimi yapılabilmıştır⁸⁴.

4.1.1. Veteran Yazıtlı Çiftlik Evi

Diocaesarea'dan Olba'ya gelen antik yol üzerinde bulunan veteran yazıtlı mezara ait olduğu düşünülen çiftlik evi, 210x40 metre ölçülerindeki, kuzey-güney yönündeki tarım arazisinin doğusundadır ve büyük oranda anakayanın duvar olarak kullanılmasıyla inşa edilmiştir (Şekil 4.1.1.1).

Şekil 4.1.1.1. Veteran Yazıtlı Çiftlik Evi

⁸³ Erten, 2009: 80.

⁸⁴ Çiftlik evlerinin çizimlerini büyük bir özveri ile yapan değerli arkadaşım Gamze EVGEN'e (MA) çok teşekkür ederim.

Konut, kısmen yerel kireçtaşı bloklar kullanılarak oluşturulmuştur. İçinde -takip edilebildiği kadarıyla- dört mekân yer almaktadır (Şekil 4.1.1.2.). Konutun kendisi genel olarak dikdörtgen plan sergilemektedir. İki mekân anakaya kullanılarak oluşturulmuştur. Kalan diğer iki mekân ise anakayadan bağımsızdır ve duvar örülerek inşa edilmiştir. Duvar kalınlıkları yaklaşık 1 m'dir.

Şekil 4.1.1.2. Veteran Yazıtlı Çiftlik Evinin Mekânları

Kapı açıklığı da 1 m olarak ölçülmüştür. Kapı girişini oluşturan söve, tek bloktan oluşturulmuştur (Şekil 4.1.1.3.). Konutun kapısının korunmuş yüksekliği 1.90 m'dir. Konutta yapı malzemesi olarak farklı boyutlarda taşlar kullanılmıştır. Yapı, polygonal duvar sistemine sahiptir. Buna karşın mekânın batı duvarı, kısmen anakaya, kısmen taş duvar örgüsü ile

oluşturulmuştur. Buradaki duvarda farklı iki duvar işçiliği tercih edilmiştir (Şekil 4.1.1.4.). Anakayanın bittiği noktada başlayan duvar polygonal duvar tekniğindedir. Anakaya ve polygonal duvar tekniği üzerine oturan duvarlar ise farklı bir duvar tekniğine sahiptir. Burada duvar, 0.7 m'den başlayarak 1.20 m yüksekliğe ulaşan, 1 m genişliğinde ve 1.60 ile 2.10 m uzunluktaki değişen büyük bloklardan oluşturulmuştur (Şekil 4.1.1.5.).

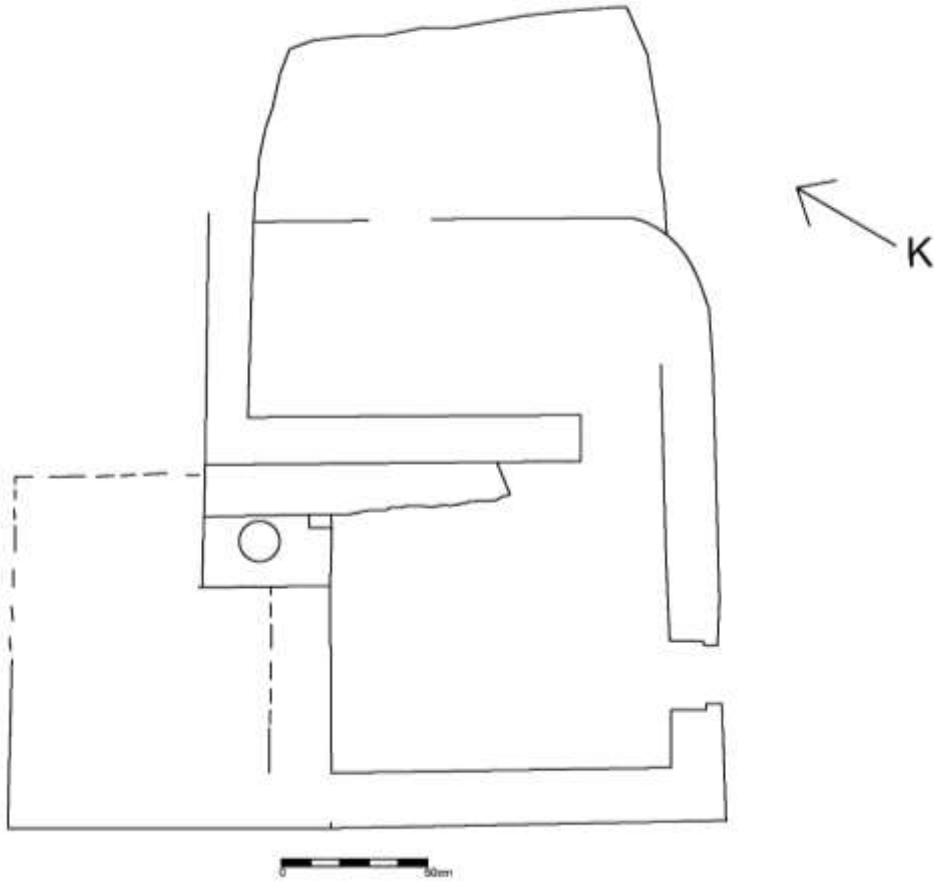

Şekil 4.1.1.3 Veteran Yazıtlı Çiftlik Evinin Giriş Kapısı

Şekil 4.1.1.4. Veteran Yazıtlı Çiftlik Evi Anakaya ve Duvar İşçiliği

Ayrıca konut içerisinde bir sarnıç yer almaktadır. Konutun su ihtiyacını sarnıçtan sağladığı anlaşılmaktadır. Sarnıca girişi sağlayan açıklık üzerindeki blokta kazıma tekniği ile oluşturulmuş haç işareti bulunmaktadır. Ayrıca 1.30x 1.60 m ebatlarında yaklaşık 1.50 m yükseltilecek ve etrafına yaklaşık 0.7 m yüksekliğinde bir sıra taş örgü ile çevrelenmiş harman yeri konutun önünde bulunmaktadır.

Şekil 4.1.1.5. Veteran Yazıtlı Çiftlik Evinin Plan Çizimi

4.1.2 Dügürlük Sırtlarındaki Çiftlik Evi

Tarım arazisinin kuzeyinde de bir çiftlik yapısı yer almakta ve hemen yanında bir kaya lahti ve aynı kayaya işlenmiş naiskos içinde yazıtlı bir kabartma bulunmaktadır. Çiftlik yerleşimine ait konut, yerel kireçtaşı bloklardan inşa edilmiş olmakla birlikte yoğun tahribata uğramıştır. Bu nedenle yapı özelliklerini tanımlamak, yapının planını çıkartmak mümkün olmamıştır (Şekil 4.1.2.1.).

Dügürlükte bulunan ev *chamosorium*'lu mezara göre güneydoğu yönündedir. Konuttaki tahribat, planının çıkarılmasına engel olsa da içten ölçülebilmştir; 6.50x 4.20 metre boyutunda dikdörtgen planlı mekân, daha önceki çalışmalarda Erten tarafından belirlenmiştir (Şekil 4.1.2.2.). Yine Erten'in yapmış olduğu araştırmalar sırasında evin güney yönde bir girişi olduğu, bulunan eşik taşı nedeniyle düşünülmektedir⁸⁵. Konutun korunmuş duvar kalınlığı 0.9 m'dir (Şekil 4.1.2.3.).

Şekil 4.1.2.1. Dügürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Evi Genel Görünüm

---

⁸⁵ Erten, 2006: 423.

Şekil 4.1.2.2. Dügürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Evi

Şekil 4.1.2.3. Çiftlik Evinin Korunmuş Duvar Kalınlığı

4.1.3 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi

Olba'dan Keşlitürkmenli'ye giden antik yol üzerindedir. Düzlük arazinin ortasındaki kayalık küçük bir tepenin hemen arkasıdır. Bir tarafında tepelik, diğer tarafında ise taşlardan arındırılarak oluşturulmuş tarıma elverişli kırmızı toprak arazi vardır (Şekil 4.1.3.1.)⁸⁶.

Şekil 4.1.3.1 Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimi Hava Görüntüsü (Olba Kazı Arşivi)

Yapıda yerel kireçtaşı kesme bloklar kullanılmıştır. Yapıyı oluşturan bloklar farklı ölçülerde ve dikdörtgen formlara sahiptir. Blok taşların arasında harç kullanılmamıştır. Duvar tekniği olarak kısmen izodom ve kısmen ise pseudoizodom teknikler tercih edilmiştir (Şekil 4.1.3.2), (Şekil 4.1.3.3).

⁸⁶ Aydınoğlu, 1999: 155-165.

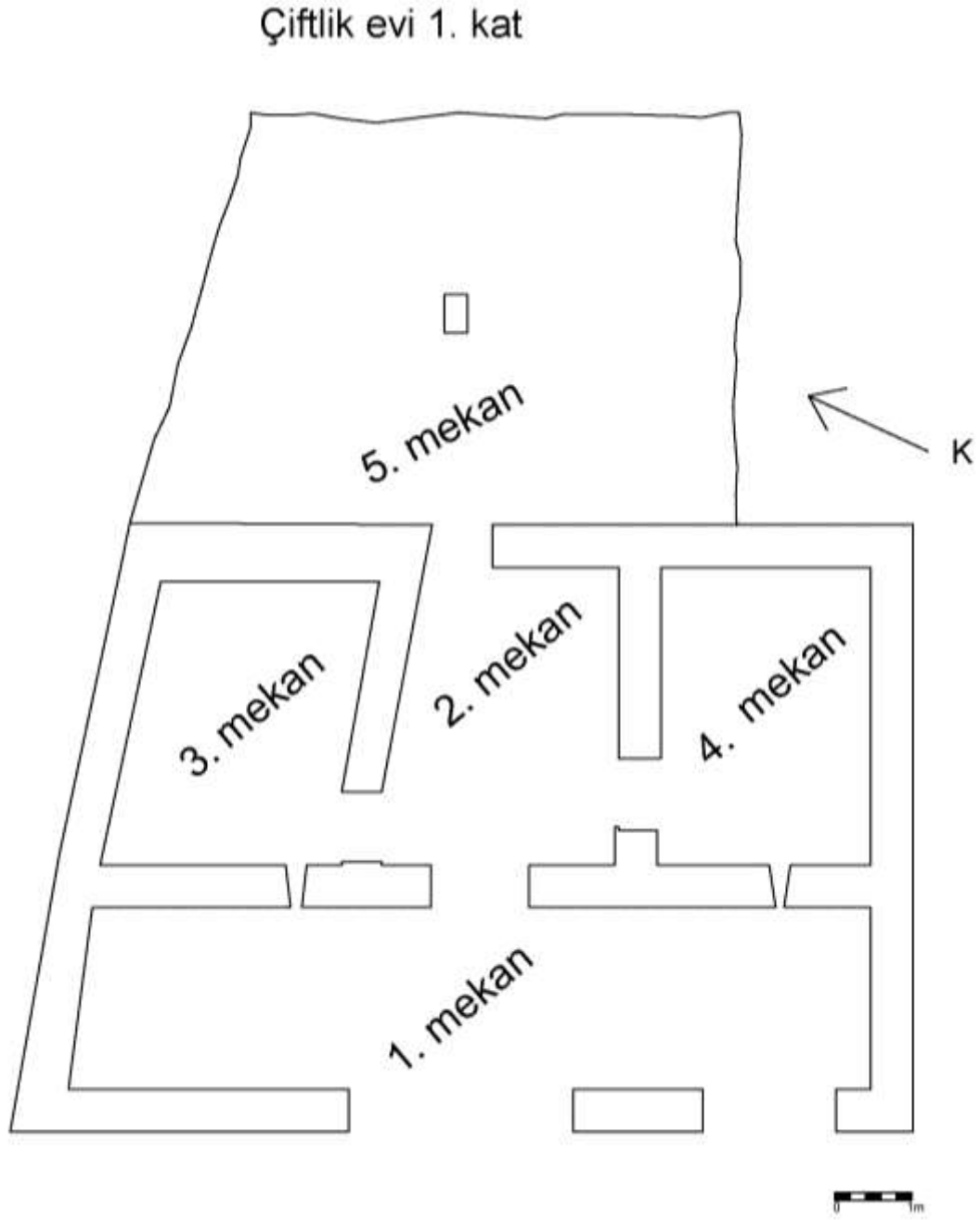
Şekil 4.1.3.2. Yapıdaki İzodom Duvar Tekniği

Şekil 4.1.3.3. Yapıdaki Pseudoizodom Tekniği

Yapı, tepenin güney yüzünde bulunmaktadır. İki katlı olan yapı, alt ve üst katlarda beş mekâna sahiptir (Şekil 4.1.3.4.). Yapı, güneye bakmaktadır ve batı kısa kenardan arkaya doğru daralan dikdörtgen planlı olduğu anlaşılmaktadır. Yapı genelinde duvar kalınlığı 0.6 m'dir. Yapının alt katına iki kemerli açıklıklardan girilmektedir (Şekil 4.1.3.5.).

Yapının korunmuş yüksekliği yaklaşık 4.20 metredir. Güneybatı kapı girişinin genişliği 1.90 metre, güneydoğu kapı girişinin genişliği ise 3.20 metredir. Kemer taşlarının yüksekliği ortalama 0.35 metre olarak ölçülmüştür. Alt kat 1. mekâna girişlerin korunmuş yükseklikleri 1.20 metre ve bu geçişlerden 1. mekâna giriş sağlanmaktadır. 1. mekân 7.50x 2.60 metre ölçülerine sahiptir ve koridor şeklindeki bu mekândan diğer mekânlara giriş sağlanır. Buradaki kapının genişliği, 1.40 metre, korunmuş yüksekliği 1.20 metredir. 2. mekândan 3. ve 4. mekânlara girişi sağlayan birer adet kapı açıklığı bulunmaktadır. 2. mekânda bulunan sağ ve sol duvarda yer alan birer adet kapı açıklığı ile 3. ve 4. mekânlara, kuzeydoğuda bulunan bir adet kapı ile de 5. mekâna giriş sağlanmaktadır.

Şekil 4.1.3.4. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evinin Alt Kat Plan Çizimi

Şekil 4.1.3.5. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evinin Alt Kat Kemerli Girişleri

3. mekâna 1.00 metrelik kapı aralığı ile giriş sağlanırken, 4. mekâna 0.97 metre genişliğindeki kapı girişi ile sağlanmaktadır. 2. mekânda anakayanın düzleştirilmesi ile oluşturulmuş 5. mekâna geçişi sağlayan 0.86 metre genişliğinde bir kapı girişi daha bulunmaktadır. 2. mekânın ölçüleri, mekâna ait kapı girişleri de dâhil olmak üzere 4.25x2.66 metredir. 2. mekânın içerisinde ikinci katın yürüme düzleminin üzerinde yükseldiği konsollar korunmuştur (Şekil 4.1.3.6.).

Şekil 4.1.3.6. İkinci Katın Yürüme Düzlemini Taşıyan Konsollar

4. mekân 4.25x3.00 metre ölçülerine sahiptir. 1. mekâna içeriye ışık girmesini sağlayan ve 1. mekândan 0.12 metre, 4. mekân içerisinden 0.27 metre genişliğinde içten dışa doğru daralan bir adet mazgal bulunmaktadır (Şekil 4.1.3.7.).

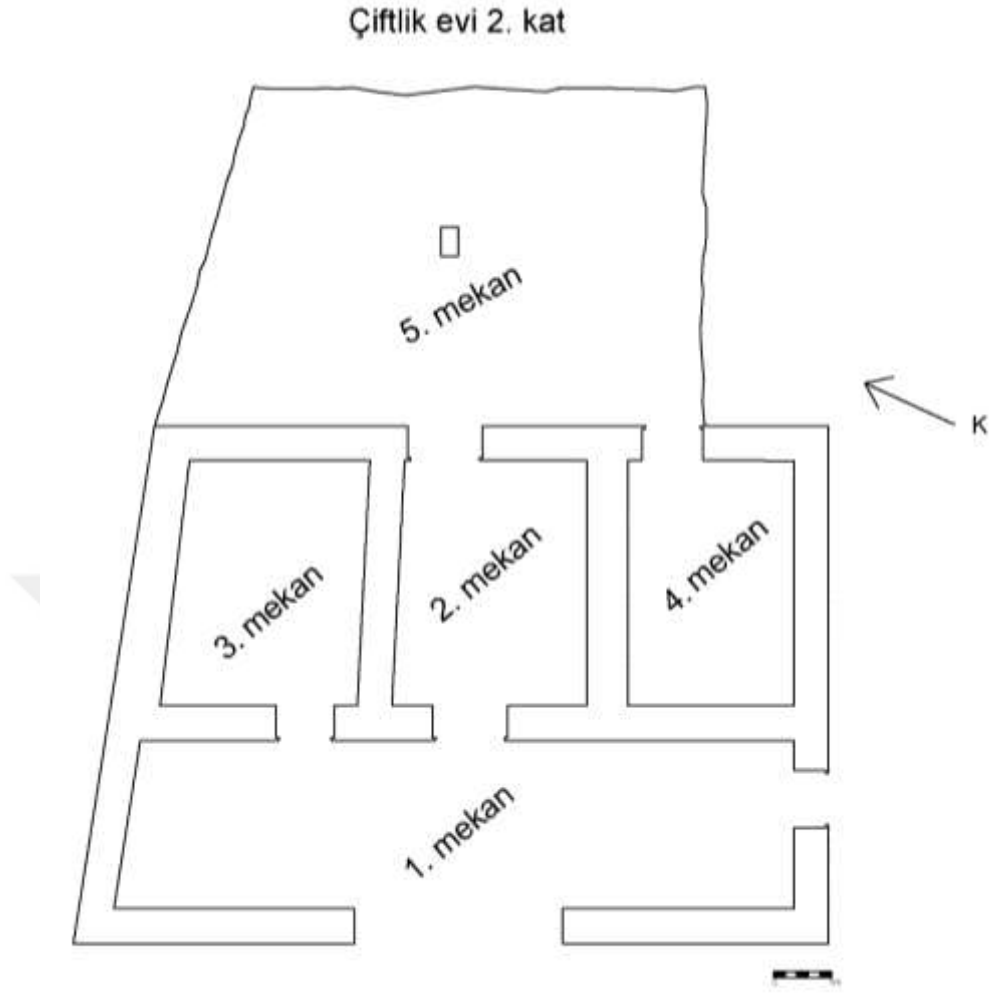

Şekil 4.1.3.7. Birinci Kata Işık Girmesini Sağlayan Mazgallara Örnek

3. mekân ise 4.25x3.12 metre ölçülerine sahiptir. 4. mekândaki gibi bir mazgal bulunmaktadır. Oda içerisinden 0.3 metre açıktayken 1. mekâna açılan kısmın genişliği 0.16 m genişliğindedir.

5. mekân; 8 x 7.80 x 5.90 metre ölçülerindeki anakayadan oluşturulmuş bu odanın ortasında yine anakayadan yapılmış bir dikme yer alır. Yapının birinci katı 3. ve 4. mekânlarında bulunan mazgal delikleri göz önüne alındığında silo/depo olabileceği düşünülmektedir.

Yapının alt ve üst katları arasında plan farklılıkları dikkat çekmektedir (Şekil 4.1.3.8.). Çiftlik evinin ikinci katına girişi doğuda bulunan 0.9 metre genişliğindeki kapı aralığından yapılmaktadır (Şekil 4.1.3.9.). Bu kapıdan ikinci katın 1. mekânına geçiş sağlanmaktadır. Bu katta alt kat kemerli giriş kapılarının üzerinde yer alan bir kemer açıklığı yer almaktadır. İkinci katın aydınlanmasını sağladığını düşündüğümüz bu açıklık, 3.60 metredir (Şekil 4.1.3.10.).

Şekil 4.1.3.8. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evinin Üst Kat Plan Çizimi

Şekil 4.1.3.9. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi, İkinci Kata Girişi Sağlayan Kapı Girişi

Şekil 4.1.3.10. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi, İkinci Katın Işık Almasını Sağlayan Kemer Açıklığı

İkinci kattaki kapı yükseklikleri ortalama 1.60 metre olmakla birlikte, kapıların üzerinde sığ boşluklar yer almaktadır. Bu boşluk statik açıdan önemlidir. Lento üzerinde bulunan blokların ağırlığını doğrudan engellemektedir. Açıklığın güçlü olduğu yan noktadaki teması ile lentoya uygulanan basıncın etkisini azaltmaktadır⁸⁷.

(Şekil 4.1.3.11.). İkinci katın kemerle oluşturulan açıklığın yanında, ondan 1.45 metre uzaklıkta ve 1 metre genişliğinde bir pencere açıklığı yer almaktadır. Yapının tespit edilen son taşa kadar olan yüksekliği 3.10 m olarak ölçülmüştür.

Şekil 4.1.3.11. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiflik Evi, Kapı Üstlerinde Bulunan Sığ Boşluklar

İkinci kat 1. mekândan 2. ve 3. mekânlara açılan giriş varken 4. mekâna girişi sadece 5. mekândan yapıldığı görülmektedir. Bu durum 5. mekânın da iki katlı olduğuna işaret etmektedir. 2. mekânda 1.20 metre genişliğinde kapı girişi bulunmaktadır (Şekil 4.1.3.12.). 2. mekândan 1.20 metre genişliğindeki kapı açıklığı ile anakayadan oluşturulan 5. mekâna giriş vardır. 5. mekân alt ve üst katta aynı ölçülerdedir. 7.80 x 5.90 metre ölçülerinde anakayanın düzleştirilmesi ile oluşturulmuştur. 5. mekânın üst katı yaşamsal alan olarak, alt katının ise penceresiz mimarisi, 3. ve 4. mekânlarında bulunan mazgal aralıkları nedeniyle ahır olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

⁸⁷ Varkıvaç, 2009: 391.

Şekil 4.1.3.12. Keşlitürkmenli Çiftlik Evi Üst Kat 5. Mekâna Açılan Kapı Girişleri

Lycia'da da çiftlik evlerinin benzer örnekleri tespit edilmiştir. Sınırlı tarım arazilerinin içindeki çiftlik evleri genelde 1-3 odalı ve basit planlıdır. Trebanna *territorium*undaki Gazalin İni gibi genellikle iki katlıdır (Şekil 4.1.3.13.). Alt katlar işlik ve depo olarak kullanılırken üst katlar genellikle yaşamsal alanların olduğu mekânlar olarak kullanılmıştır. Bey Dağları araştırmalarında benzer örnekleri bulunmuştur (Şekil 4.1.3.14.). Gedeller çiftlik evi; teraslanmış arazisi, anakayaya dayandırılarak oluşturulması, oda sayıları gibi özellikleri nedeniyle Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik evine benzemektedir⁸⁸.

⁸⁸ Bulut, 2018: 680; Özdilek-Tıbbıkoğlu, 2017: 263.

Şekil 4.1.3.13. Trebenna, Gedeller 1 Nolu Çiftlik Evi Çizimi. (Özdilek-Tıbıkoğlu 2017)

Şekil 4.1.3.14. Trebenna, Gedeller. 1 Nolu Çiftlik Evi (Özdilek-Tıbıkoğlu 2017)

4.2. Mezarlar

Olba kentinde yer alan çiftlik yerleşimlerinin hepsinde bulunan temel birimlerden biri mezarlardır. Kentin genelinde mezarların çeşitlilik ve yoğun bir şekilde geniş alanlara yayıldığı gözlemlenmiştir.

4.2.1. Veteran Yazıtlı Çiftlik Mezarı

Olba'nın Batı kesim mezarlık alanı, Olba ile Diocaesarea'nın birlikte söz edildiği Hellenistik Dönem'den başlayarak kullanılan ortak mezarlık alanı olarak düşünülmektedir⁸⁹. Bu nedenle tonozlu mezarı, Olba'daki mezarlık alanları içerisinde konumlandırarak olursak; Batı Kesim'de yer alır. Olba- Diocaesarea arasındaki antik yol üzerindedir. Bu alanda tarım arazisi olarak kullanım nedeniyle ve modern yolun yapımı esnasında yolun bu bölümünün tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Burada bulunan tarım arazisi içerisinde yer alan çiftlik evi ve bu yerleşime ait olduğunu düşündüğümüz tonozlu mezar dikkat çekicidir⁹⁰.

Diocaesarea'dan çıkan antik yol güzergâhı üzerinde bir anakaya kütesinin hemen yanına yapılmıştır (Şekil 4.2.1.1.). Kismen iyi korunmuştur. Mezarı daha önce Keil ve Wilhelm sadece yazıtı ile belgelemişler ancak mezar tipolojisi ile ilgili inceleme yapmamışlardır⁹¹.

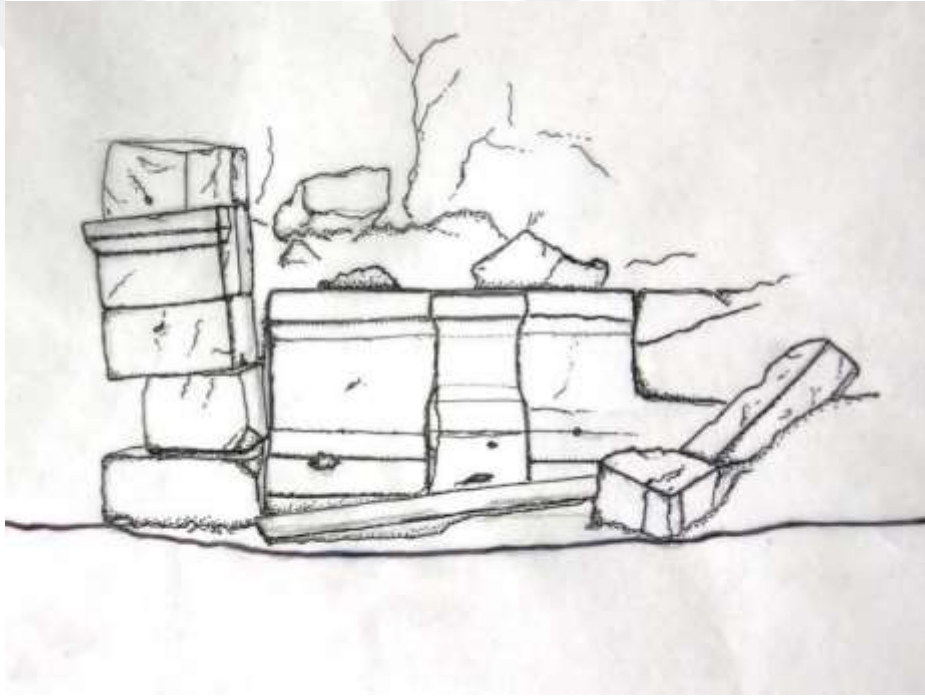
Şekil 4.2.1.1. Veteran Yazıtlı Tonozlu Mezar (Akçay, 2008)

⁸⁹ Akçay, 2008: 20-21.

⁹⁰ Akçay, 2008: 21; Akçay, 2018, 37.

⁹¹ Keil ve Wilhelm, 1931: 88.

Tonoz örtülü mezarın ön cephesi tarım arazisine bakmaktadır. Bugün baktığımızda mezara ait tonoz ve kuzey ayak tahrip olmuştur. Güney ayak korunmuştur ve onun üzerindeki tonozun çıkmış olduğu blok günümüze ulaşabilmiştir (Şekil 4.2.1.2.). Güney ayak farklı ölçülerde dört adet bloktan inşa edilmiştir. En üstteki blok profilli bir taç kısma sahiptir. Tonoz örtü içerisinde kalan lahit anakaya üzerinde çalışılmıştır. Lahdin ön yüzünde bir adet sunak yer almaktadır. Sunağın ayak ve taç kısımları tek kademeli profillerle oluşturulmuştur. Bunlar arasında kalan yüzeyde yazıt vardır. Üç *fascia*'lı podyum üzerine oturan tonoz örtünün sadece iki bloğu sağlam durumdadır. Podyumun güney tarafında dört blok sırası görülmektedir. Kuzey podyum duvarı tamamen yıkılmıştır. Kuzey podyum duvarı anakaya ile desteklenmiştir. Bu nedenle iki sıra blok için uygun olduğunu göstermektedir. Tonoz örtünün altında ise bir kaya lahdi bulunmaktadır. Lahdin kapağı açılarak önüne düşürülmüştür. Kapak kırma çatlı ve dört köşe akroterlidir. (Şekil 4.2.1.3.)⁹².

Şekil 4.2.1.2. Veteran Yazıtlı Tonozlu Mezarın Cephe Çizimi (Akçay, 2008)

Λουκίου

Λγουσίου

Μαρείνου

Ούετρανου⁹³

⁹² Akçay, 2008: 44.

⁹³ Keil ve Wilhelm, 1931: 88.

Yazıtın çevirisinde “...*Lucius oğlu Agusios oğlu veteran Loukios oğlu Agousios oğlu Mareinos’un* (mezarı)...” yazar. Yazıttan anlaşıldığı gibi emekli bir askere ait olan mezar, yakınlarda bulunan çiftlik evi ile bağlantılı olmalıdır⁹⁴.

Şekil 4.2.1.3. Mezarın Ön Cephesinde Bulunan Yazıt (Akçay, 2008)

4.2.2. Dügürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Mezarı

Dügürlük sırtlarındaki çiftlik yerleşiminde, çiftlik evinin kuzeydoğusunda ve eve 10 metre mesafede *chamosorium* tipinde bir mezar mevcuttur. Mezar, anakaya kütlesinin üzerinde yer alır ve uzun kenarı 1.92 metre, kısa kenarı 0.61 metre, yüksekliği yaklaşık 2 metredir⁹⁵.

Kuzeydoğu-güneybatı doğrultuda yapılmış olan mezarın iç kısmı trapezoidal şeklindedir. Kuzeydoğu ucunda taş yastık olarak şekillendirilmiş çıkıntı yer almaktadır. Mezarın kapağı üzerinde olmamakla birlikte, yuvarlanarak bir kısmının toprak altında olduğu görülmektedir⁹⁶.

Mezarın üzerindeki kabartmanın mimari elemanları incelendiğinde, tek kademeli sütun kaidesinin bulunduğu görülmektedir⁹⁷. Aynı kabartmanın sütunu pilaster şeklindedir ve üzerinde yatay çizgi bandı yoktur (Şekil 4.2.2.1)⁹⁸.

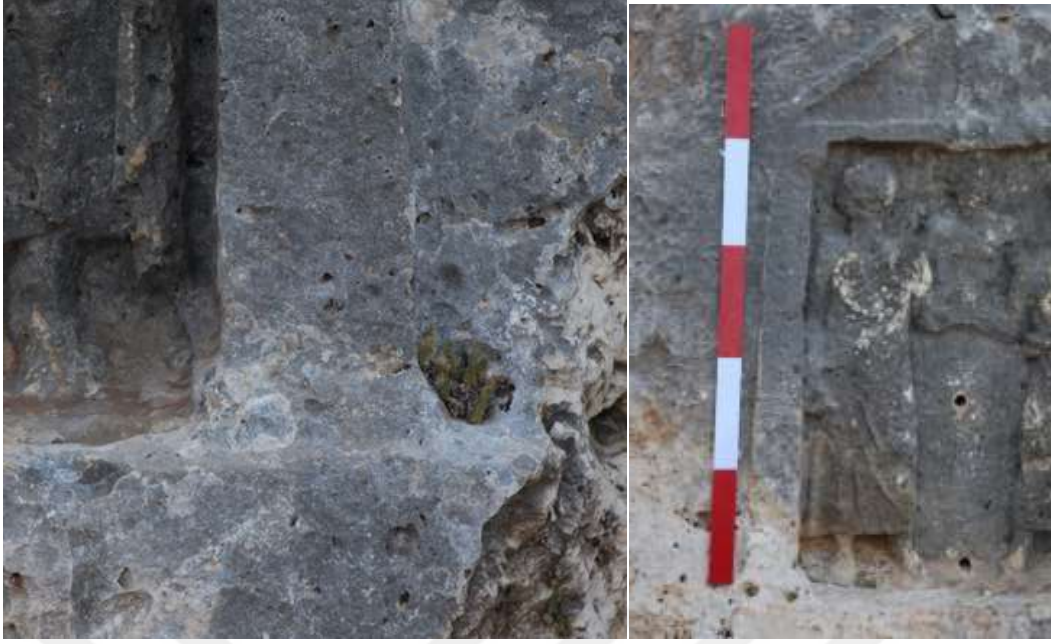
⁹⁴ Akçay, 2018: 38.

⁹⁵ Erten ve Özyıldırım, 2006: 422; Akçay, 2008: 105.

⁹⁶ Erten ve Özyıldırım, 2006: 422; Akçay, 2008: 105.

⁹⁷ Taşkiran, 2019: 9-10.

⁹⁸ Taşkiran, 2019: 16.

Şekil 4.2.2.1. Dügürlükte Bulunan Çiftlik Mezarına Ait Tek Kademeli Kaide ve Pilaster Sütun.
(Taşkiran, 2019).

Mezarın cephe tasarımı dikkatle incelendiğinde, Dor başlıklı pilaster sütunlar, arşitravsız alınlığın olduğu görülmüştür⁹⁹. Pilaster sütunların sınırladığı naiskos içerisinde, anakayanın güneydoğuya bakan bölümünde bir kabartma bulunmaktadır (Şekil. 4.2.2.2.). Kabartmada alınlıklı ve iki yanında pilasterler olan bir çerçeve içinde üç figürlü sahne betimlenmiştir¹⁰⁰. Alınlık içerisindeki ayakta duran iki figür, bir büst taşırken görülmektedir. Kabartmada aşınmalar olduğundan belirsizlikler vardır. Mezar altında bulunan *tabula ansata* içerisindeki Eski Yunanca harf karakteri ile yazılmış yazıt dikkate alındığında, ayakta duran iki oğlu tarafından taşınan babaya ait bir büstün olduğu düşünülmüştür¹⁰¹. Yazıtta “...*Phabis Sophos oğulları Phabis Sandos ve Phabis Lious ruhuna / anısına...*” yazmaktadır¹⁰². Mezarı daha önceden inceleyen Keil-Wilhelm, taşınan büstün anneye ait olduğunu önermiştir¹⁰³.

⁹⁹ Taşkiran, 2019: 102.

¹⁰⁰ Erten ve Özyıldırım, 2006: 422; Akçay, 2008: 105.

¹⁰¹ Erten ve Özyıldırım, 2006: 422.

¹⁰² Taşkiran, 2019: 102.

¹⁰³ Keil ve Wilhelm, 1931: 89.

Şekil 4.2.2.2. Mezarın Kabartmalı Yüzü

4.2.3. Keşlitürkmenli Yolu Üzerindeki Çiftlik Mezar

Çalışma konumuzu oluşturan son çiftlik yerleşiminde çiftlik evinin kuzeydoğusunda bir adet kaya mezar bulunmaktadır (Şekil 4.2.3.1). Kaya mezar 2.70x 3.20 metre ölçülerindedir. Mezarın üzerinde ise *chamosorium* tipinde bir mezar daha bulunmaktadır. *Chamosorium* tipindeki alan oldukça tahrip olmuştur (Şekil 4.2.3.2.). Kapı girişinin yüksekliği 1.20 metredir (Şekil 4.2.3.3.). Dikdörtgen forma ait bir iç mekân vardır (Şekil 4.2.3.4.). Mezar odasının içten ölçüldüğünde yüksekliği 1.70 metredir. Mezara giriş kapısının açıklığı ise 1.10 metredir (Şekil 4.2.3.5.). Ancak Olba'da halktan kişilerin her ne kadar nekropolislerde bulunan mezarlara gömüldüğü bilinse de ayrıcalıklı kişilerin ve özellikle arazi sahipleri için bu durumun değiştiği önerilmektedir¹⁰⁴. Çalışma konumuzu oluşturan diğer iki çiftlik yerleşiminde kabartmalı-yazıtlı anıtsal bir *chamosorium* ve veteran yazıtlı bir tonozlu mezarın olması dikkat çekicidir. Doğu Dağlık Cilicia Bölgesi'nde daha önceden araştırılan çiftlik yerleşimleri incelendiğinde bünyelerinde bulunan mezarların genellikle anıt mezar ya da lahit olduğu tespit edilmiştir. Sömek Vakıf, Gökkale, Ekşintepe ve Karakabaklı çiftlik yerleşimlerinde beşik çatılı *aedicula* mezarlar görülürken, Esseler, Çildiremez ve Gacarlar çiftlik yerleşimlerinde *chamosorium* mezar tipleri bulunmaktadır¹⁰⁵. Keşlitürkmenli yolu üzerindeki çiftlik yerleşimi için önerilen mezarın, bu yerleşime ait olması düşündürücüdür. Ayrıca Olba'nın tek tapınak planlı mezarı, çiftlik evinin

¹⁰⁴ Akçay, 2018: 80.

¹⁰⁵ Aydınoglu, 2010: 253.

sahip olduğu tarım arazisinin son noktasında bulunması bize bu mezarın çiftlik evine ait olabileceği düşüncesini getirmiştir. Bu nedenle, Keşlitürkmenli yolu üzerindeki çiftlik yerleşimine ait mezar olarak, kentteki tek tapınak mezarı önerebiliriz (Şekil 4.2.3.6.).

Şekil 4.2.3.1. Keşlitürkmenli Çiftlik Evi Kuzeydoğusunda Bulunan Mezar

Şekil 4.2.3.2. Mezarın Üzerinde Bulunan *Chamosorium*

Şekil 4.2.3.3. Mezarın Girişi

Şekil 4.2.3.4. Mezarın İç Bölümü

Şekil 4.2.3.5. Mezarın Dikdörtgen İç Bölümü

Tapınak mezar, akropolise göre batı yönünde, Keşlitürkmenli çiftlik yerleşimine göre ise kuzey yönündeki düzlük alan içerisinde ve Tırnak Tepe'nin batı yamacından yaklaşık 100 metre uzaktadır (Şekil 4.2.3.6.)¹⁰⁶.

Şekil 4.2.3.6. Tapınak Mezar

¹⁰⁶ Erten, 2007: 3; Akçay, 2008: 47.

Şekil 4.2.3.7. Tapınak Mezar ve Çiftlik Yerleşiminin Konumu

İnşaasında rektogonal blok taşlar kullanılmıştır. Yerel kireçtaşı, yapı taşıdır. Bloklar arasında harç kullanılmamıştır. Mezarın sadece kuzeybatı arka duvarı sağlamdır¹⁰⁷. Duvarda bulunan köşe pilasterler ve bir tarafındaki korinth başlığı sağlamdır. Pilasterlerin baştaban elemanları tümüyle yıkıktır. Mezarın üst yapısı ise arka duvar köşesinde bulunan pilaster ve korinth düzenindeki bir başlık *in situ* haldedir (Şekil 4.2.3.8.). Onun dışındaki üst yapı elemanları mezarın etrafında dağınık olarak yer almaktadır¹⁰⁸. 2003 yılında mezarın kuzeybatı köşesinde bir sondaj çalışması yapılmıştır. Sondaj sonucunda tapınak mezarın temelini harçsız, rektogonal taşlarla oluşturulan çevre duvarının olduğu tespit edilmiştir. Duvarın alt kısmında ise 0.2 metre yüksekliğinde taş temel duvarı bulunmuştur. Temel duvarının en altında ise taş dolgu ile doldurulduğu saptanmıştır¹⁰⁹. Mezarın iç kısmında lahit, mezar odası ya da mezar yeri yoktur. Buna karşılık iç duvarda düzenli aralıklarla yapılmış hatıl oyukları yer almaktadır (Şekil 4.2.3.9; Şekil 4.2.3.10.)¹¹⁰.

¹⁰⁷ Erten, 2007a: 6.

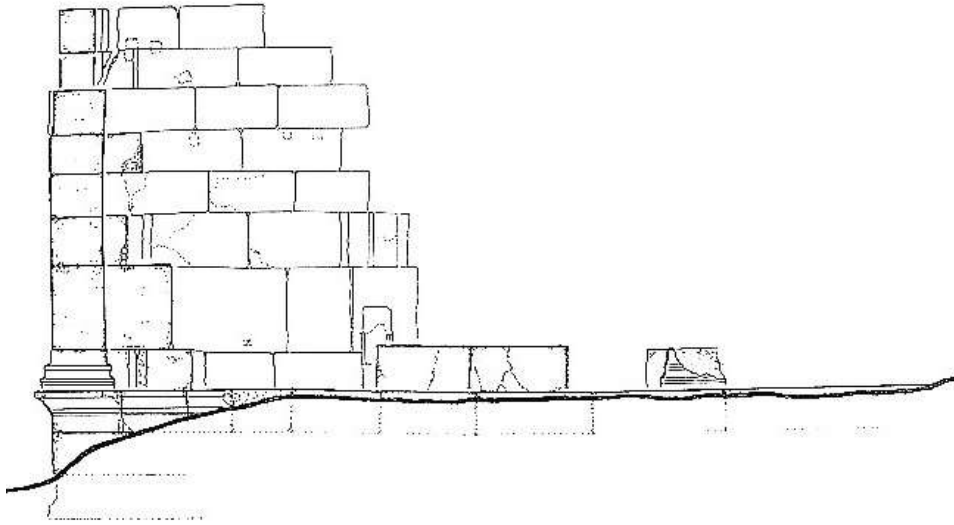
¹⁰⁸ Erten, 2007a: 7.

¹⁰⁹ Erten, 2007a: 6.

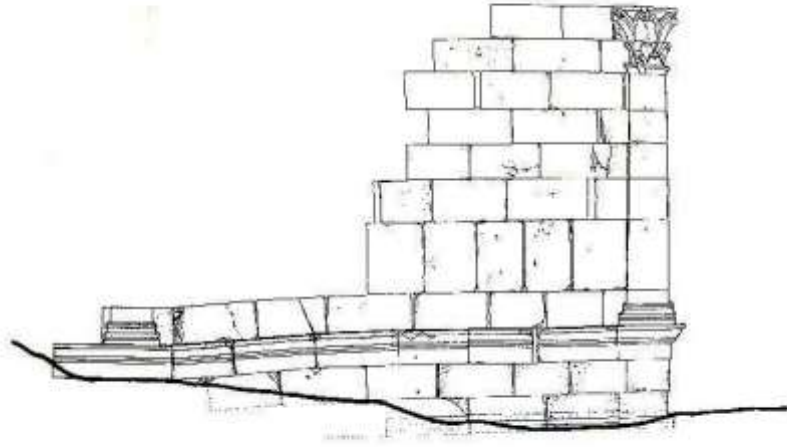
¹¹⁰ Erten, 2007b: 150.

Şekil 4.2.3.8. Mezarın Detaylandırılmamış Pilaster Korinth Tipli Başlığı (Akçay, 2008)

Şekil 4.2.3.9. Tapınak Mezarın Sağlam Kalan Yan Duvarın İç Cephesi (Akçay, 2008)

Şekil 4.2.3.10. Tapınak Mezarın Sağlam Kalan Yan Duvarın Dış Cephesi (Akçay, 2008)

Mezarın ilk planın çizimi Keil-Wilhelm tarafından yapılmış olmakla birlikte tek mekanlı olduğu görülmektedir. Buna karşın 2002-2003 yıllarında TC Kültür Bakanlığı izni ile Erten tarafından gerçekleştirilen sondaj ve araştırmalar ile mezarın ana mekanının bir kemer ile ayrıldığı görülmüştür (Şekil 4.2.3.11.). Kemerin arkasında kalan bölümün derinliği 3.25 m, ön bölüm ise 4.25 m olduğu belirlenmiştir. Böylece mezarın tek mekanlı olmadığı anlaşılmıştır. Ön cephenin yıkık olması nedeniyle mezarın düzeni bilinmemektedir. Yine 2003 yılında yapılan bu bölümdeki sondaj çalışması ile basamaklı bir düzen olduğu tespit edilmiştir¹¹¹. Erten'in yapmış olduğu çalışmalar sonucunda mezarın prostylos planlı olduğu ve ante duvarlarının önünde dört sütun bulunduğu anlaşılmıştır¹¹².

Durukan, "Chronology of the Temple Tombs in Rough Cilicia" adlı bölgedeki tapınak mezarların kronolojisini sunduğu makalesinde, Olba'da bulunan bu mezarı da ele almıştır¹¹³. Ortada tek kemerli olarak tespit ettiği tapınak mezar tipine Olba tapınak mezarını da eklemiştir. Bu mezar tipini mezar odasının ortasına, kısa kenarlara paralel oluşturulan bir kemer ile oluşturulduğunu söylemektedir¹¹⁴. Çatı tiplerine göre ayırım yaptığı makalesinde Durukan, Olba'da bulunan ve konumuzu oluşturan bu mezarın çatısının yıkık olmasına rağmen mezarın planından, çatıyı taşıyan kemerin ayaklarının görüldüğünü belirtmiştir¹¹⁵.

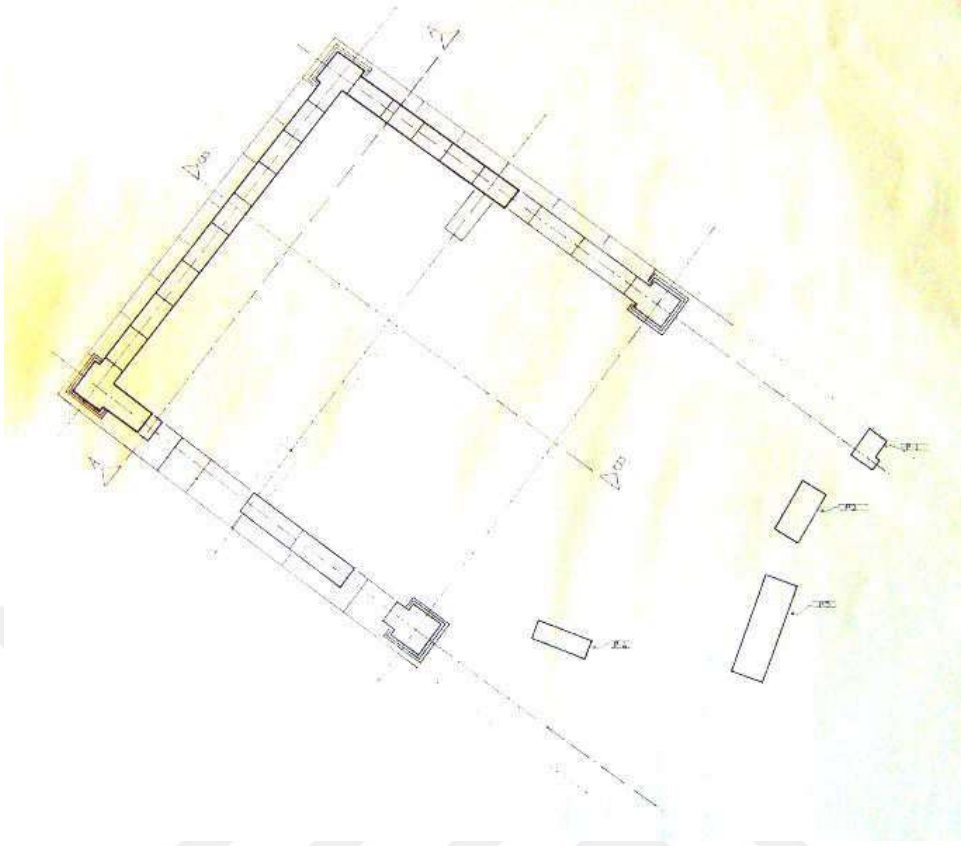
¹¹¹ Erten, 2004: 11.

¹¹² Erten, 2003: 55-56; Erten, 2007b: 151.

¹¹³ Dağlık Cilicia'da bulunan tapınak mezarların tipolojisi ve kronolojisi için bakınız: Durukan, 2009: 343-370.

¹¹⁴ Durukan, 2009: 359.

¹¹⁵ Durukan, 2009: 360.

Şekil 4.2.3.11. Mezarın Planı (Akçay, 2008)

4.3. İşlik, Sarnıçlar ve Harman Yeri

Çalıştığımız çiftlikler içerisinde Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan yerleşimde, çiftlik evinin yanında işlik bulunmaktadır. Açık alanda anakayanın işlenmesi ile oluşturulmuştur. Çift ezme düzlemlili ve tek toplama fıçılı tipte olan işlikte iki ezme düzleminin anakaya duvarında kalas delikleri işlenmiştir (Şekil 4.3.1.).

Şekil 4.3.1. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi Yanındaki İşlik

İki ezme düzlemi ve çıkan sızının toplanması için ortada oluşturulmuş bir toplama fıçısı vardır. Ezme düzlemlerinden toplama fıçısına bağlantı, akıtma deliklerinden sağlanmıştır. Akıtma delikleri toplama fıçısının her iki kısa kenarında bulunmaktadır. Her iki ezme düzleminde de anakaya duvarda preslemenin yapıldığı kalasın ucunun gireceği nişler vardır (Şekil 4.3.2.). Nişlerden bir tanesi artı ya da haç şeklindedir. Nişin bir benzeri, Antiocheia'da yapılan araştırmalar sırasında tespit edilmiştir (Şekil 4.3.3)¹¹⁶. Kalasın diğer ucuna uygulanan güç sayesinde preslemenin gerçekleştiği düşünülmektedir.

Ezme düzlemleri tekne formuna sahiptir. Birinci ezme düzlemi 3.20x 2.40 m ölçülerinde, 0.5 m derinliğindedir. İkinci ezme düzlemi de benzer ölçülere sahiptir. Ezme düzlemleri arasında ortak kullanılan bir toplama fıçısı mevcuttur. Bu toplama fıçısının ağız kısmı kare görünümlüdür ve 0.87x 0.85 m'dir. Toplama fıçısı üstten kare görünümlüdür. Toplama fıçısının ağız genişliği 0.87 m'dir. Üstünde kare biçimli bir bölüm vardır. Bu bölümün bölge genelindeki diğer örneklerde de rastlanmıştır ve üzerine kapak yerleştirilmesi için yapıldığı düşünülmektedir¹¹⁷.

¹¹⁶ Pamir, 2008: 79.

¹¹⁷ Aydınoglu, 2009: 53.

Şekil 4.3.2. Anakaya Duvarında Bulunan Kalas Nişleri

Şekil 4.3.3. Antiocheia'da Bulunan Artı Şeklindeki Kalas Nişi (Pamir, 2008)

İşliğin güneyinde, ikinci ezme düzleminin altında bir adet sarnıç bulunmaktadır (Şekil 4.3.4; Şekil 4.3.5.). Sarnıcin kapak bölümü kare şeklindedir. Sarnıcin ağız kısmı ise yuvarlak biçimlidir (Şekil 4.3.6.). Bir adet sarnıç ise veteran yazıtlı mezarın bulunduğu çiftlik yerleşimindeki ev içerisinde bulunmaktadır. Veteran yazıtlı çiftlik evinin içinde bulunan sarnıcin girişini sağlayan açıklık üzerinde bulunan blok taş üzerinde kazıma tekniği ile oluşturulmuş haç işareti bulunmaktadır (Şekil 4.3.7).

Şekil 4.3.4. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimindeki Sarnıç

Şekil 4.3.5. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimindeki Sarnıç

Şekil 4.3.6. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimindeki Sarnıcın Kapak Bölümü

Şekil 4.3.7. Veteran Yazıtlı Çiftlik Evi İçinde Bulunan Sarnıç ve Haç Kazıması

Doğu Dağlık Cilicia Bölgesi'nde olduğu gibi Olba kentinde de zeytin ve üzüm yetiştiriciliğinin yanında buğday üretiminin olduğu bilinmektedir¹¹⁸. Bölgede arkeolojik kanıtları olan tahıl üretiminin izlerinden biri olan harman yerlerine bir örnek Olba'daki veteran yazıtlı çiftlik yerleşimindeki konutun önünde rastlanmaktadır (Şekil 4.3.8.).

Çiftlik evinin hemen önünde 13 x 16 metre ebatlarında, 15 metre yükseltilecek şekilde oluşturulmuş, etrafına 0.7 metre yüksekliğinde bir sıra taş örgü ile çevrelenmiş yuvarlak planlı bir harman yeri bulunmaktadır. Harman yerinin yer seviyesinde oluşturulduğu gözlenmektedir. Bölge örneklerine bakıldığında harman yerlerinin çaplarının yaklaşık 10-12 metre ya da 15 metreye kadar büyüdüğü bilinmektedir¹¹⁹. Harman yerini çevreleyen taş sırasında özenli işlenmiş taşlar olduğu gibi, kabaca işlenmiş bloklarla oluşturulduğu görülmektedir. Blokların uzunluklarına herhangi bir standart söz konusu değildir. Harman yerini çevreleyen blok taş sırasının tamamı yerinde korunmamıştır. Yakın dönemde arazinin tarımsal amaçla kullanılmasından dolayı birçok bloğun yerinde olmadığı görülmektedir.

Şekil 4.3.8. Veteran Yazıtlı Çiftlik Yerleşiminde Bulunan Harman Yerini Sınırlayan Taş Sırası

---

¹¹⁸ Erten, 2012a: 66.

¹¹⁹ Aşkın, 2010: 244.

4.4 Tarım Arazileri

Olba'da elde edilen tüm arkeolojik veriler, kentin yaşamında tarımın önemli rolü olduğunu göstermektedir. Bu tarz, mimari ve yerleşimi de doğrudan etkilemiştir. Böylece, özellikle tarım toprağının değerlendirilmesi ve korunması adına sıkı ve yoğun bir kentten uzak durularak, çiftlik evi odağında gelişen bir yerleşim dokusu seçilmiştir¹²⁰.

Olba, tarım arazileri ile sınırlı, maki örtüsü ile kaplı bir alandır. Dağlık ve kayalık araziye sahip olsa da tarım için elverişli doğal toprakları mevcuttur (Şekil 4.4.1.). Karstik ve jeolojik yapı içerisinde dolin ve uvala özelliği gösteren küçük düzlükler, verimli topraklar bulunmaktadır. Verimli toprakların dışında şu an halen tarımsal amaçla kullanılan topraklar da vardır. Bu toprakların taşlı yapısının insan eli ile arındırılarak oluşturulduğu ve ekilip biçildiği görülmektedir. Ayrıca tarım toprağının teraslar halinde olduğu da görülmektedir¹²¹.

Şekil 4.4.1. Olba'da İncelediğimiz Çiftlik Yerleşimlerinin Tarım Arazileri

Olba kenti dağlık bir arazide olduğu için tarım alanları sınırlıdır. Bu nedenle, eğimli alanları tarım arazisi olarak kullanabilmek için teraslandırmalar yapılmıştır. Yapılan bu teraslamalar ile toprak erozyonunun engellendiği gibi, yağışın çok olduğu mevsimlerde suyu tutarak yetiştirilen ürünün gelişmesi sağlanmıştır (Şekil 4.4.2.). Aynı durum Olba'da olduğu gibi Lycia'da da

¹²⁰ Erten, 2012a: 70.

¹²¹ Erten, 2012a: 65.

görülmektedir. Xanthus, Myrus ve Arycandus gibi kentlerde tarımsal alanların teraslamalar yapılarak oluşturulduğu görülmüştür (Şekil 4.4.3)¹²². Akdeniz Bölgesi'nde üç tip teraslama yöntemi vardır. Basamaklı teraslar, örgülü/zigzag teraslar ve cep teraslardır. Olba'da bulunan teraslama sistemi, basamaklı teraslar çeşidine girmektedir. Basamaklı terasların asma yetiştiriciliği için uygun olduğu düşünülmektedir¹²³.

Şekil 4.4.2. Düşürlük Sırtlarında Bulunan Çiftlik Yerleşimindeki Tarımsal Teraslar

Şekil 4.4.3. Karabel Tarımsal Teraslar (Bulut 2018)

---

¹²² Bulut, 2018: 679.

¹²³ Bulut, 2018: 679.

Olba kenti, bölgede yaygın olan Mut formasyonu olarak adlandırılan Langien- Serravalien (Orta Miyosen, Tersiyer) yaşlı kireçtaşlarının egemen olduğu alan üzerinde kurulmuştur. Olba kentinin bu alanda yerleşim seçilmesindeki nedenlerden birisi tarıma elverişli topraklarıdır. Düzlük alanlar incelendiğinde kırmızı toprak ile örtülü olduğu görülmektedir. Dolin özelliği gösteren bu karstik çöküntü alanların birleşmesiyle uvala olarak adlandırılan karstik çöküntüler oluşmuştur. Bu alanlarda bulunan arazilerde tarım yapıldığı anlaşılmaktadır. Olba akropolisinin kuzeyinde bulunan düzlük alan dolin olarak öngörülürken (Şekil 4.4.4.), akropolisin batı ve güneybatı bölümündeki alanlar uvala özelliğindedir¹²⁴.

Şekil 4.4.4. Akropolisin Kuzeyinde Bulunan Dolin (Erten, 2012)

Yaptığımız arazi çalışmalarında gördüğümüz üzere Dügürlük sırtları ve Keşlitürkmenli yol rotası üzerinde bulunan çiftlik yerleşimlerinin tarım toprağı, *terra rossa* olarak adlandırılan kırmızı toprakla örtülüdür.

Çalıştığımız üç çiftlik yerleşiminde de taşlardan arındırılan toprağın teraslar oluşturularak tarım toprağı niteliği kazandırıldığı görülmektedir. Yani ya taşlardan insan eli ile ayıklanarak elde edilmiştir ya da zaten doğal olarak tarım arazisidir¹²⁵. Çalışma konumuzu oluşturan üç çiftlik yerleşiminde de aynı durum söz konusudur. Kayalık ve taşlık tarım arazisinde tarım toprağı elde edebilmek adına taşlardan arındırıldığı görülmektedir (Şekil

¹²⁴ Erten ve Özyıldırım, 2007a: 52; Eren 2008: 182.

¹²⁵ Erten, 2012a: 68.

4.4.5.). Tarım toprağının kenarlarında bulunan taş yığınları tarım toprağı yaratma gayretini göstermektedir¹²⁶.

Veteran yazıtlı mezarın bulunduğu çiftlik yerleşiminde yaklaşık 210x 40 metre ölçülerinde tarım toprağı bulunmaktadır. Taşların seçilerek tarım arazisi yaratma çabası bugün bile arazide karşımıza çıkmaktadır (Şekil 4.4.6.). Dügürlük'te bulunan çiftlik yerleşiminde, teraslandırılarak konumlandırılmış tarım toprağı dikkati çekmektedir. Yaklaşık 47 x 29 metre ölçülerindeki tarım toprağının yine taşlardan arındırılarak oluşturulduğu görülmektedir. Şüphesiz üç çiftlik yerleşimindeki en büyük tarım arazisi Keşlitürkmenli yolu üzerindeki çiftlik yerleşimine aittir (Şekil 4.4.7.). Diğer tarım arazilerinde olduğu gibi insan eli ile taşlardan temizlenen tarım toprağının yaklaşık ölçüleri 454x 230 metredir (Şekil 4.4.8).

Şekil 4.4.5. Taşlardan Arındırılarak Oluşturulmuş Veteran Yazıtlı Çiftlik Yerleşimine Ait Tarım Arazisi

¹²⁶ Erten ve Özyıldırım, 2007b: 41.

Şekil 4.4.6. Veteran Mezarlı Çiftlik Yerleşimine Ait Tarım Arazisi

Olba'nın ekonomisinin Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde tarım ve hayvancılık olduğu bilinmektedir¹²⁷. Dağlık ve kayalık arazide şimdilerde olduğu gibi antik dönemde de hayvancılık olmalıdır. Buna karşın kısıtlı tarım toprağı söz konusu olsa da bugün arazide karşılaştığımız tarımsal üniteler ve birimlerin varlığı ile tarımın yapıldığını söylemek son derece mümkündür¹²⁸. Arkeolojik verilerin yanında kentin coğrafi yapısı da incelendiğinde en yoğun tarımsal ürünün üzüm olduğunu söyleyebiliriz¹²⁹.

Şekil 4.4.7. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Yerleşimine Ait Tarım Arazisi

---

¹²⁷ Erten, 2012a: 64.

¹²⁸ Erten, 2012a: 65.

¹²⁹ Erten, 2012a: 65.

Şekil 4.4.8. Taşlardan Arındırılarak Oluşturulmuş Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Tarım Arazisi

5. OLBA KENTİ ÇİFTLİK YERLEŞİMLERİNİN TARİHLEMESİ

Araştırmamızın konusunu oluşturan Olba kentindeki çiftlik yerleşimlerinin varolmasında tarihi ve coğrafi şartlar etkilidir. Kentin tarım geçmişinde zeytin ve üzüm gibi ürünlerin üretimine dair arkeolojik verilerin tespit edilmesi kentin coğrafyası ve iklimine bağlıdır. Olba kenti, dağlık arazi üzerinde konumlanmış olsa da dolin adı verilen karstik çöküntü alanları bünyesinde barındırarak, tarımın yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle tarım toprağının varlığı, çiftlik yerleşimlerinin oluşmasına imkân sunar. Öte yandan tarım yapılabilmesi için insan eli ile arazinin taşlardan arındırılarak tarım toprağı oluşturulduğu da görülmektedir¹³⁰.

İncelediğimiz üç çiftlik yerleşimi, tepelik bir yamaca dayandırılmıştır. Etraflarında taşlardan arındırılarak oluşturulmuş teraslar şeklindeki tarım arazileri mevcuttur.

Olba çiftlik yerleşimlerinin tarihlemesindeki en önemli arkeolojik veri, mezarlar olarak kabul edilmektedir. Dügürlük sırtlarında tespit edilen çiftlik yerleşimindeki *chamosorium* tipindeki mezarın kabartması ve üzerinde Eski Yunanca harf karakteri ile yazılmış olan yazıt MS 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Şekil 5.1.)¹³¹.

Şekil 5.1. Dügürlük Sırtlarında Bulunan *Chamosorium* (Akçay, 2012)

¹³⁰ Erten, 2009: 68.

¹³¹ Keil ve Wilhelm, 1931: 89; Erten ve Özyıldırım, 2006: 422.

Olba'daki çiftlik yerleşimlerinden bir diğeri, Olba- Diocaesarea yol güzergâhında bulunan çiftlik yerleşimi veteran yazıtlı tonozlu mezara sahiptir. Yerleşimde bulunan tonoz örtülü anıtsal mezarın en önemli özelliği sunak bölümü üzerindeki *tabula ansata* üzerinde yer alan Eski Yunanca yazıttır. Mezar yazıtının harf karakterine göre yapılan tarihleme MS 2.-3. yüzyıllardır¹³². İçeriğinden bir veteran askere ait olduğu bilinen mezar, ayrıca bu çiftlik yerleşiminde yaşayan sahiplerinin mesleği hakkında bilgi vermesi açısından da önemli bir bulgudur (Şekil 5.2.). Bunun yanı sıra gerek mezar, gerekse *tabula ansatanın* ayak profilleri tarihleme hususunda yardımcı olmaktadır. Profillerdeki tek kademeli tercih, bölgesel kullanım açısından bir tarihleme kriteri sunmaktadır.

Şekil 5.2. Veteran Yazıtlı Tonozlu Mezar

Keşlitürkmenli çiftlik yolu üzerindeki yerleşime ait olduğunu önerdiğimiz tapınak mezar, bir diğeri tarihleme kriteridir. Mimari tasarım ve süslemeleri aracılığıyla tarihlemesi önerilmektedir:

Mezar, bölge örnekleri ile karşılaştırılmıştır. Erten, mezar için en yakın örneğin Doğu Dağlık Cilicia'da bulunan Imbrigon Kome'de olduğunu "Olba'daki Tapınak Planlı Anıt Mezar" isimli makalesinde ele almıştır. Imbrigon Kome'de yer alan tapınak mezar, Olba'daki tapınak mezarın bir kemer ile iki mekana ayrılması nedeni ile benzerdir. Imbrigon'daki mezarda bulunan iki ayrı yazıt önemlidir. Arşitrav ve anta duvarları üzerinde bulunan iki yazıt, iki kullanım evresi hakkında tarih verirken, aynı zamanda Olba Tapınak mezarı içinde mimari stillerin uyuşması nedeniyle aynı tarihler önerilmiştir¹³³. Erten, mimari özellikleri ve yazıtı

¹³² Keil ve Wilhelm, 1931: 88; Erten ve Özyıldırım, 2007b: 39.

¹³³ Erten, 2007a: 9.

dikkate alındığında MS 2. yüzyıl sonları ve 3. yüzyıl olarak tarihlendirmektedir. Durukan, “Chronology of the Temple Tombs in Rough Cilicia” makalesinde ele aldığı tapınak mezarın tarihleme kriteri olarak çatı tipini özellikle kullanılmıştır. Durukan, “2a çatı tipi: Ortada tek kemerli çatı” olarak sınıflandırdığı mezarı, Septimius Severus’un egemenlik yıllarına önermiştir¹³⁴. Ancak Kaplan, mezarın pilaster korinth başlığı ile tarihlemesini yapmıştır. Mezarda *in situ* olan pilaster korinth başlığının alt yaprak sırasının hizasında stilize bulunan bir yaprak vardır. Caulis düğümleri yüksek ve yuvarlak bir bileziğe benzemektedir. Alt yaprak hizasında üçüncü bir stilize yaprak ve bu yaprakların taç kısımları aşağıya doğru sarkıktır. Dik bir şekilde yükselen uzun ve geniş kaplama yaprakları vardır. Başlıktaki bütün bu özellikler nedeniyle bölge örnekleri ile karşılaştırıldığında, Antoninuslar Dönemi’ne tarihlenen başlıklarla benzerlik gösterdiğini açıklayan Kaplan, “Doğu Dağlık Cilicia Bölgesi Roma İmparatorluk Dönemi Detaylandırılmamış Korinth Başlıkları” adlı kitabında (Şekil 5.3.) başlıkta bulunan bu özellikler nedeniyle, Antoninuslar dönemi içerisine yani MS 150-180 yılları arasına tarihlemektedir¹³⁵.

Şekil 5.3. Tapınak Mezar ve Pilaster Korinth Başlığı

1998 yılında yüksek lisans tezinde ve 1999 yılında “Doğu Dağlık Cilicia’da Villae Rustica” adlı makalesinde çalışan Aydınoğlu, Olba villa rusticası olarak incelediği Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik evini, Olba’da MS 2. yüzyıl sonlarına tarihlenen yapıların mimari

¹³⁴ Durukan, 2009: 367

¹³⁵ Kaplan, 2014: 37-38.

tarzlarındaki bütünlükleri ile benzer olarak nitelemektedir (Şekil 5.4.). Çiftlik evini Olba'da bulunan *aquaeductus* üzerindeki yazıta dayanarak, MS 2. yüzyıl sonlarına tarihlenmektedir. Aydınoğlu, kentteki içerisinde *aquaeductus* ve çiftlik evininde bulunduğu yapıların mimari tarzları, duvarlarının dikdörtgen taş duvar ve tek boy taşla örülmüş olması, izodomik duvar örgüsü ile inşa edilmeleri ile yapılar arasındaki benzerliğin tarihsel süreç içerisindeki benzerliğe de dayandırmaktadır¹³⁶.

Şekil 5.4. Keşlitürkmenli Yolu Üzerinde Bulunan Çiftlik Evi

---

¹³⁶ Aydınoğlu, 1998b: 81; Aydınoğlu, 1999: 159.

6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Olba kentinde tarımın, Roma İmparatorluk Dönemi'nde önemli bir konumda olduğunu çalıştığımız üç çiftlik yerleşimi ile görmekteyiz.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Olba'da kent içindeki kamu yapıları ve kırsal alandaki tespit edilen çiftlik yerleşimleri ile yaşanan değişim görülmektedir. Kırsal alandaki değişim, çiftlik yerleşimleri ile karşımıza çıkmaktadır. Kentteki çiftlik yerleşimlerinin tarımsal alanlara hâkim noktalara kurulduğu görülmektedir. Çiftlik yerleşimleri içerisinde bulunan evlerin kullanım amacı, toprak sahibinin veya kâhyaların yaşam alanlarıdır. Ayrıca evler içerisinde hayvanların barındırıldığı ahır ve ürünlerin depolanacağı mekânlar mimari plan ile anlaşılmaktadır. Olba'da incelenen çiftlik yerleşimlerinin konut mimarisi ele alındığında, çizimleri yapılabilmiş olan çiftlik evlerinin standart bir plan ortaya çıkarmadığı, zemine ve alana göre planın şekillendiği görülmektedir.

Olba'da çalıştığımız çiftlik yerleşimleri, özellikleri bakımından Eski Çağ yazarlarının çiftlik ve villa yapılanmaları hakkında söyledikleri ile benzer özellikler göstermektedirler. Cato'nun aktardığı çiftlik yerleşimlerinin konumlarının ulaşım elverişli, yollara yakın olması ve dağlık alanların güney yüzüne bakması gibi özellikleri, çalıştığımız iki çiftlik yerleşiminde de görmekteyiz. Veteran yazıtlı ve Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik yerleşimi hem antik yollar üzerinde hem de yükselti alanların güneye bakan yüzlerine inşa edilmişlerdir. Columella'nın söz ettiği üretilen ürünlerin depolama alanı, hayvanların villalar içerisindeki alanları Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik evinde karşımıza çıkmaktadır. Keşlitürkmenli çiftlik evinin alt kat 5. mekânının ahır olabileceğini önermemiz mümkündür. Vitruvius'un aktardığı çiftlik yapılanmalarında bulunan odaların pencere, mazgal aralığı ve kapılarının ışık ve hava şartlarına uygun konumlarda inşa edilmesi özelliğine Keşlitürkmenli'de bulunan çiftlik evinde görmekteyiz. Özellikle alt kattaki 3. ve 3. mekânla mazgal aralıkları ve penceresiz mimarisi ile depolanma mekânı olmaya adaydır. Üst kat kapılarının üzerlerinde içeriye ışık girmesini sağlayan açıklıklar, pencereler ve geniş kapı açıklıkları, yaşam alanlarıdır. Bu kullanımlar, Eski Çağ yazılı kaynaklarındaki çiftlik tiplerinden ikisinin birlikte aynı yapıda kullanıldığına işaret etmektedir. Özellikle Columella'da anılan *Villa Rustica* ve *Villa Fructuaria*, Keşlitürkmenli yolu üzerindeki villada bir arada yer verilmektedir.

Olba'da incelediğimiz çiftlik yerleşimlerinin bünyelerinde barındırdıkları birimleri ile kompleks özellik göstermektedir¹³⁷. Keşlitürkmenli yol güzergahı üzerinde bulunan çiftlik yerleşiminde ışık ve sarnıç, veteran yazıtlı çiftlik yerleşiminde sarnıç ve harman yeri gibi birimler nedeniyle kompleks bir yapılanmanın varlığı görülmektedir. Bölge örnekleri incelendiğinde Olba'da bulunan çiftlik yerleşimlerine benzer örnekler ile karşılaşmaktayız.

---

¹³⁷ Erten ve Özyıldırım, 2008: 201.

Üçayak'ta bulunan çiftlik yerleşiminde iyi korunmuş olan üretim donanımları, Karakabaklı'da taş destekli baskı kollu presler, kırma tekneleri ve kırma taşları arkeolojik kanıtları ile karşılaştığımız üretim donanımları ile çiftliklerin kompleks bir yapıda geliştiği görülmektedir¹³⁸. Olba'daki tarımsal mimari örnekleri olan konutlar çevrelerine hâkim, yüksekçe alanlarda kurulmuşlardır. Genellikle bölgenin jeolojik özelliği olan kolay işlenebilen kaya katmanları kullanılmıştır. Bu yerlerin yakınlarında taşların topraktan arındırılarak elde edilmiş tarım alanları ve kırmızı toprağı bünyesinde barındıran karstik çöküntü (dolin) alanlar seçilmiştir¹³⁹.

Çiftlik yerleşimlerinde yapı malzemesi yerel kireç taşıdır. Büyük blok taşlar temellerin oluşturulmasında, duvarlarda, kapı lento ve sövelerin yapımında kullanılmıştır. Harç kullanımı yoktur. Ayrıca, bölge geleneğine uygun olarak anakayanın işlenmesi ile meydana gelen yapıların varlığı söz konusudur¹⁴⁰. Gökören çiftlik evinde de anakayadan yararlanıldığı tespit edilmiştir¹⁴¹.

Bölgedeki çiftlik evlerinin yüzleri genellikle güney ya da güneybatıya bakmaktadır. Olba kentindeki Keşlitürkmenli yol üzerindeki çiftlik evi ve Veteran yazıtlı çiftlik evinin girişleri güneydendir. İklimsel özellikler nedeniyle bu doğrultu tercih edilmiş olmalıdır¹⁴².

Konutlar genellikle iki katlıdır ve kemerli girişler ile yapıya girilir¹⁴³. Olba'da Keşlitürkmenli yolu üzerindeki çiftlik yerleşimindeki konutta bu özellikleri görmekteyiz. Konuta giriş kemerli açıklıklarla yapılması, iki katlı olması ve plan özelliği ile bölge örneklerine oldukça benzemektedir. Bölgede Ekşintepe, Gökale ve Karakabaklı çiftlik yerleşimlerinde bulunan konutlar iki katlıdır.

Bölgedeki konutların ölçüleri büyük boyutlu değildir. Alt ve üst katlarda arka arkaya sıralanmış mekânlar ve odalar bulunmaktadır. Odalara geçişler kapı aralıkları ve kemerli girişler ile sağlanmaktadır¹⁴⁴. Yine Olba'da bulunan iki katlı olan Keşlitürkmenli çiftlik evinde de alt kat girişi kemerlidir. Odaların boyutları çok büyük olmamakla birlikte, ard arda dizilerek mekânlar arası geçişler kapı aralıkları ile sağlanmaktadır. Bölge örneklerinde Üçayak çiftlik evinin girişi gösterişli bir kemere sahiptir¹⁴⁵.

Bölge konutlarında mazgal kullanımı mevcuttur. Mazgallar hem dış etkenlerden korunmak hem de yaz sıcağından serinlemek ve belki de içeriye ışık alması için yapılmıştır¹⁴⁶. Olba'da Keşlitürkmenli yolunda bulunan çiftlik konutunda da alt kat 3. ve 4. mekânlarda mazgal

---

¹³⁸ Aydınoglu, 2010: 252.

¹³⁹ Erten, 2009: 68.

¹⁴⁰ Erten ve Özyıldırım, 2008: 202.

¹⁴¹ Aydınoglu, 2010: 246.

¹⁴² Efe, 2013: 52.

¹⁴³ Aydınoglu, 2010: 252; Efe, 2013: 52.

¹⁴⁴ Efe, 2013: 82; Çakmak, 2010: 32-33.

¹⁴⁵ Aydınoglu, 2010: 245-246.

¹⁴⁶ Mörel, 2010: 15-16; Efe, 2013: 82.

aralıkları bulunmaktadır. Mazgalların olması alt katın depo amaçlı kullanıldığına işaret etmektedir¹⁴⁷.

Dağlık Cilicia'da çiftlik yerleşimlerinde bulunan konutların yanlarında genellikle sarnıç, üretim donanımı, harman veya avlu gibi yapılanmalar yapılmıştır¹⁴⁸. Veteran yazıtlı mezarın olduğu çiftlik yerleşimindeki konutun içerisinde sarnıç bulunmaktadır. Aynı konutun ön kısmında harman yeri yer almaktadır. Keşlitürkmenli'de bulunan çiftlik yerleşiminde sarnıç ve işlik bulunmaktadır. Olba kentindeki örneklerde avlu tespit edilmemiştir.

Konutların yakınında ya da hemen yanında mezarlar vardır. Mezarların konut sahipleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir¹⁴⁹. Olba'daki üç çiftlik yerleşiminde de bu durum gözlenmektedir. Çiftliklerin yanlarında ya da yakınlarında mezarlar bulunmaktadır. Mezarların dikkat çeken özellikleri genellikle anıtsal olmalarıdır.

Bölgede bulunan çiftlik konutlarının zemin katları genellikle kiler, ahır ve depo olarak kullanılmıştır. Üst katlar ise yaşamın sürdüğü mekânlar olarak inşa edilmiştir Olba'da bu durumu en iyi görebildiğimiz örnek Keşlitürkmenli yolunda bulunan çiftlik yapısıdır. Alt kat depo ve ahır, üst kat ise yaşam alanı olarak kullanıldığı görüşüne sahibiz.

Olba'da incelediğimiz çiftlik yerleşimleri yukarıda sunulan özellikleriyle benzerleri sadece Doğu Dağlık Cilicia'da değil diğer bölgelerde de mevcuttur.

Caria Bölgesi Kıran Gölü Kutsal Alanı çevresinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında tarımsal üniteler tespit edilmiştir. Bu ünitelerin Olba'daki çiftlik yerleşimleri ile benzer olduğu söylemek mümkündür. Bu benzerlik, Kutsal Alan çevresinde bulunan ve tekil çiftlikler olarak adlandırılan yerleşimlerin bünyesinde bulundurduğu birimlerdir¹⁵⁰. Kutsal alanda bulunan çiftlikler de Olba'daki gibi teraslanmış yamaca kurulmuştur. Konut, mezar ve tarımsal üretime ait bölümler mevcuttur. Mezarlarında ise taş bölmeli, üzerleri kapalı ve son basamağında kaide vardır. Kıran gölü kutsal alanında bulunan çiftlik yerleşimlerinin en gösterişli birimi mezarlarıdır¹⁵¹.

Lycia'nın doğuda, Pamhylia ve Pisidia'nın kesiştiği sınır bölgesindeki yerleşimlerden olan Gazalin İni'nde ise çiftliklerin içerisinde bulunan birimleri burada da görmekteyiz. Avlu, depo, işlik birimleri, mezarlar gibi yapılar ile çiftlik yerleşimlerinin Cilicia'daki örneklerde olduğu gibi kompleks bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu şekilde Roma Dönemi çiftlik yaşamına da ışık tutmaktadırlar. Lykia'daki çoğu örnek fazla tahribata uğradığı için Gazalin İni korunmuş olması ile de güzel bir örnektir¹⁵².

---

¹⁴⁷ Aydınoglu, 2010: 251.

¹⁴⁸ Efe, 2013: 83.

¹⁴⁹ Aydınoglu, 2010: 253; Efe, 2013: 84.

¹⁵⁰ Kuban, 2008: 217.

¹⁵¹ Kuban, 2008: 218-219.

¹⁵² Bulut, 2007b: 418

Lycia'da bulunan Hurma yerleşimi ise yine bu bölgede, kalıntılarıyla çok büyük boyutlu bir kent yerleşiminden ziyade çiftlik evlerinin görüldüğü küçük bir köy niteliğindedir. Köyün asıl yapısını konut oluşturmaktadır. Ancak bunun yanında yerleşimin dışında Hurma'da yaşayanların ve yoldan gelen ziyaretçilerin uğradığı açık havada tapınım yapılan bir kült yerine sahip olması ile Olba'daki örneklerden farklılığı görülmektedir. Burada daha önce dinamitle patlatılmış olan bir kaya kütleli üzerinde oturan Zeus betimine sahip olması nedeni ile kutsal alan olduğu önerilmiştir. Antik yol ve nekropolisi ile küçük bir köy yerleşiminden öteye gitmemiştir¹⁵³.

Bey Dağları yüzey araştırması sırasında tespit edilen Neapolis'teki çiftliklerde de nitelikli taş işçilikleri ile yapılmış konutlar görülmüştür. Konutların yakınında mezarlar ve işlikler de bulunmaktadır. Bünyesindeki yapılar, Olba'da karşımıza çıkan çiftliklerin özellikleri ile benzerlikler göstermektedir¹⁵⁴. Bey Dağları, çiftlik yerleşimleri açısından oldukça çok buluntu vermiştir. Yapılan araştırmalarda çiftlik yerleşimleri bünyesinde görülen işlikler, mezarlar ve konutların varlığı sıklıkla görülmektedir. Kilikia ve Olba'daki gibi basit çiftlik özelliğinden çok daha kompleks olarak inşa edilmiş olduğunu söylemek mümkündür¹⁵⁵.

Pamphylia ve Pisidia'nın kesiştiği sınır bölgelerinde yapılan yüzey araştırmalarında büyük çaplı kentlerin yanında küçük yerleşim birimlerinin de yoğun olduğu görülmüştür. Lyrboton Kome, Trebenna, Kelbessos, Neapolis gibi yerleşimlerin varlığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarla çiftlik evi, işlik ve tarım alanları görülmüştür. Özellikle bu yerleşimlerde işliklerin sayısal çoğunluğu dikkat çekicidir¹⁵⁶. Söz konusu yerleşimler bölgenin kırsal dokusu ve tarımsal faaliyetlerini de tüm yönüyle ortaya çıkarması açısından önemlidir¹⁵⁷.

Olba'da bugüne kadar yapılan yüzey araştırmaları ve kazılar sonucunda, kentin kırsal boyutunun önemli düzeyde olduğu görülmektedir. Tarım, kent için önemlidir ve kentin ekonomik bakımdan en önemli gelir kaynağıdır.

Çalıştığımız üç çiftlik yerleşiminde de temel ünitelerinin konut, tarım toprağı ve mezar olduğunu görmekteyiz. Çiftlik yerleşimleri içerisinde yaşayan arazi sahiplerinin tarım arazilerinde üretimi sağladıkları görülmektedir. Aynı tarım arazisi içerisinde inşa ettikleri evlerde yaşadıkları ve son olarak öldüklerinde de yine aynı arazi içerisinde tespit edilen mezarlara gömüldükleri önerilmektedir¹⁵⁸.

Araştırmamızın konusunu oluşturan çiftlik yerleşimlerinin tarihlenmesinde yardımcı olan en önemli veri kuşkusuz mezarlardır. Çiftlik yerleşimleri ile ilintili mezarların tamamının anıtsal nitelikte olması önemlidir. Her mezar kendi içerisindeki gerek kabartması ve yazıtı, gerek

---

¹⁵³ Çevik, 1995: 39-40.

¹⁵⁴ Çevik, Bulut, Kızgut ve Akyürek, 2007: 86

¹⁵⁵ Çevik, Varkıvanç, Bulut, Kızgut, Akyürek, Pedarros, Kunze ve Özdilek, 2006: 141-154.

¹⁵⁶ Bulut, 2007: 23.

¹⁵⁷ Bulut, 2007: 148.

¹⁵⁸ Erten, 2012: 69.

mimari bezemeleri ile bize çiftlik yerleşimlerinin sadece kullanım evreleri hakkında bilgiler sunmaktadır. Söz konusu mezarların çiftlik yerleşimi içerisinde olması, yakınında bulunan çiftlik evi sahibine ya da o evde yaşayan aile bireyine ait olabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Dolayısıyla mezarlar, çiftlik yerleşimlerine zamansal olarak en son eklenen ünitelerdir. Bu nedenle çiftlik yerleşimlerinde bulunan mezarlar üzerinde yer alan yazıtlar, mimari süsleme ve kabartmalar tarihlemeye yardımcı olması bakımından değerlendirilmektedir.

Düğürlük sırtları ve Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimlerinin tarihleme konusundaki en önemli verisi mezarlardır. Mezarların üzerinde bulunan Eski Yunanca yazıtlar, bize çiftlik yerleşiminin birincil sahiplerinin yaşam tarihleri hakkında kronolojik bilgi sunmaktadır.

Düğürlük sırtlarında bulunan çiftlik yerleşiminin mezarı *chamosorium* tipindedir. Bağlı olduğu kaya kütesinde mezar ile ilişkili kabartma mevcuttur. Ayrıca bir yazıtta sahip olması dikkat çekicidir çünkü yazıt, tarihleme konusunda bizlere bilgiler vermektedir. Eski Yunanca yazıt, harf karakteri bakımından tarihlendiğinde MS 2. yüzyıla ait olduğu önerilmektedir¹⁵⁹. Olba- Diocaesarea güzergâhı üzerinde bulunan Veteran yazıtlı çiftlik yerleşiminde yer alan tonozlu mezar, Düğürlük sırtlarında bulunan çiftlik yerleşimindeki *chamosorium* mezar gibi yazıtlıdır. Benzer şekilde Eski Yunanca yazıt, harf karakterinden yola çıkılarak MS 2. ve 3. yüzyıllara tarihlendirilmektedir¹⁶⁰.

Söz konusu yazıtlar, geniş yüzyıl aralıkları verse de, mezarların mimari elemanları bakımından benzerliklere sahip oldukları görülmektedir. Düğürlük sırtlarındaki mezarda bulunan kabartmalara ait pilaster sütun kaidesi ve Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimine ait tonozlu mezarın gerek lahit gerekse sunağın ayak ve taç profilleri birbirine benzemektedir. Bu benzerlik, profillerin ayrıntıdan uzak ve kademeli olarak verilmiş olmasıdır. Tek kademeli ortak profil, her iki mezarın tarihlemesi hususunda bizlere daha net bir tarih aralığı sunması açısından önemlidirler. Tek kademeli kaide profili Doğu Dağlık Cilicia ve Olba kenti içerisindeki farklı yapılarda da tercih edilmiştir. Tek kademeli kaide profili Olba kentinde Korinth cepheci kaya mezarı ve *aquaeductus*'un kemerleri altındaki ayakları üzerinde de karşımıza çıkmaktadır. *Aquaeductus* üzerinde Eski Yunanca yazıt, tarihlemeye yardımcı olması açısından önemlidir. Yazıt, MS 193-211 yıllarına yani Septimius Severus zamanına tarihlendirilmektedir¹⁶¹. Aynı kaide tipi Kanytella'da bulunan bir lahit üzerinde de mevcuttur. Lahit, üzerinde bulunan Eski Yunanca yazıttan öğrendiğimiz kadarı ile Helvius Konon isimli bir veterana aittir. Eski Yunanca yazıt MS 2. yüzyılın sonu ve 3. yüzyılın başlarına tarihlendirilmesi açısından kesin bilgiler sunmaktadır¹⁶². Tek kademeli kaidelerin yazıtlarla kesin tarihlenen bölge örneklerinin sundukları tarihler dikkate alındığında, Düğürlük sırtlarında bulunan *chamosorium* ve Veteran

---

¹⁵⁹ Keil ve Wilhelm, 1931: 89; Erten ve Özyıldırım, 2006: 422.

¹⁶⁰ Keil ve Wilhelm, 1931: 88; Erten ve Özyıldırım, 2007b: 39.

¹⁶¹ Erten, 2009: 78.

¹⁶² Sayar, 2015: 120.

yazıtlı tonozlu mezarın tarihleme aralığını daralmaktadır ve Erken Severuslar Dönemi'ne¹⁶³ ve muhtemelen Septimius Severus zamanının başlarına ait olabileceği düşüncesini ön plana çıkarmaktadır.

Mezarların çiftlik yerleşimlerinin birinci sahipleri ile ilişkilendirildiği kabul edildiğinde, söz konusu çiftlik evlerinin daha önce inşa edilmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla söz konusu çiftlik yerleşimleri içerisindeki çiftlik evleri, Severuslar Dönemi'nden daha erken bir zamanda kullanılmaya başlanmış olmalıdırlar. Bu nedenle MS 2. yüzyılın ortaları söz konusu çiftlik yerleşimlerinin ilk kurulduğu dönem olarak ön plana çıkmaktadır.

Aynı zamanda Veteran yazıtlı ve Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik yerleşimlerinin konumları itibari ile antik yollarla ilişkili olduğu görülmektedir. Her iki çiftlik yerleşimi de antik yollar üzerinde kurulmuştur. Yerleşimlerde yetiştirilen ürünlerin kıyı kesimlere ve yakın yerleşimlere taşınabilmeleri için yollara ihtiyaç vardır. Olba Bölgesi'ndeki sahilden dağlık kesime uzanan antik yolların Olba kenti merkezli olduğu görülmektedir¹⁶⁴. Claudiopolis ve Seleucia arasındaki antik yol, Keşlitürkmenli ve Olba üzerinden Diocaesarea ve oradan da Claudiopolis'e gitmektedir¹⁶⁵. Olba- Diocaesarea arasındaki antik yolda bir mil taşı bulunmuştur. MS 75-76 yıllarına tarihlenen mil taşı, Vespasianus dönemine aittir. Aynı yolda Ramsay tarafından bulunan, MS 197 yılına yani Septimius Severus dönemine tarihlenen bir diğer mil taşı daha vardır. Bu yola ait kanıtlar, günümüzde takip edilebilmektedir¹⁶⁶. Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik yerleşimi Olba'dan Keşlitürkmenli mahallesine bağlanan antik yol güzergâhına çok yakın bir konumdadır. Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimi ise Olba-Diocaesarea antik yol güzergâhı üzerindedir. Çiftlik yerleşimlerinin tarım ürünlerinin daha kolay taşınabilmesi için karayoluna yakın bir konumda inşa edildiğini bilmekteyiz. Bu nedenle Olba kenti ve Olba Bölgesi çiftlik yerleşimlerinin inşa süreci ile mil taşları sayesinde tarihleme yapılan antik yollar arasında bir ilişki olduğu açıktır. Dolayısıyla hem Olba kenti hem de Olba Bölgesi çiftlik yerleşimleri için yolların inşa tarihleri onların varlığının başlangıcı olarak sunulabilir. Keşlitürkmenli ve Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimlerinin bulunduğu antik yollar üzerindeki mil taşının bize sunduğu tarih, MS 75-76'dır. MS 75-76 yılları çiftlik yerleşimlerinin tarihlendirmelerini daraltması açısından önemli bir arkeolojik veridir. Antik yolların inşasından sonraki bir dönemde çiftlik yerleşimlerinin oluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle her iki çiftlik yerleşiminin inşa tarihinin başlangıcı, MS 75-76 yıllarından sonra olduğu düşünülmelidir.

Bütün bu verilerin yanında Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan çiftlik yerleşiminde bulunan tapınak mezar, sunmuş olduğumuz tarihlemeleri sınırlandıracak bir başka arkeolojik veriye sahiptir. Mezarda *in situ* olarak yer alan detaylandırılmamış pilaster korinth başlığı

---

¹⁶³ Kaplan ve Taşkiran, 2019: 187.

¹⁶⁴ Aydınoglu, 1998a: 139.

¹⁶⁵ Aydınoglu, 1998a: 140.

¹⁶⁶ Aydınoglu, 1998a:140.

üzerinde bulunan süsleme elemanlarının, form özelliklerinden yola çıkılarak yapılan tarihleme önerisi Antoninuslar dönemi yani MS 150-180 yılları arasındır¹⁶⁷. Mezar ünitesi, çiftlik yerleşiminin eklenen son ünitesi olması açısından değerlendirildiğinde, çiftlik yerleşiminde bulunan diğer ünitelerin yani çiftlik evi, işlik ve sarnıcın mezarın yapımından önce, 150-180 yıllarından daha erken bir tarihe ve muhtemelen MS 2. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır.

Keşlitürkmenli yolu üzerinde bulunan ve Veteran yazıtlı çiftlik yerleşimlerinin tarih aralığını sınırlandıran iki arkeolojik veri, antik yol ve üzerinde tespit edilmiş olan mil taşı ile tapınak mezarın pilaster korinth başlığıdır. Antik yol üzerinde bulunan ve MS 75-76 yıllarına tarihlenen mil taşı ile tapınak mezar üzerinde bulunan ve MS 150-180 yılları arasına tarihlenen pilaster korinth başlığının sunmuş olduğu tarihler nedeniyle, her iki çiftlik yerleşiminin en erken inşa tarihlerinin MS 75-180 yılları arasına önermemiz mümkündür.

---

¹⁶⁷ Kaplan, 2014: 37-38.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

- [1] Cato.(1979). *De Re Rustica*. (Çev. W.D. Hooper- H.B. Ash). Great Britain.
[2] Columella. (1977). *De Re Rustica*. (Çev. H.B. Ash). Great Britain.
[3] Strabon. (1987). *Geographika*. (Çev. A. Pekman.) İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
[4] Varro. (1934). *De Re Rustica*. (Çev. W. D. Hooper ve H. B. Ash). TheLoebClassical Library.
[5] Vitruvius, (2005). *Mimarlık Üzerine On Kitap*. (Çev. S. Güven) İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası.

Modern Kaynaklar

- [6] Anabolu, M. (1958). *Antik Devir Küçük Asya Evleri*. İstanbul.
[7] Akçay, T. (2008). *Olba Mezarları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
[8] Akçay, T. (2011). Olba'da Hıristiyan Mezarları. *Seleucia Ad Calycadnum I*, 133-146.
[9] Akçay, T. (2012). Olba Mezarlık Alanları. *Seleucia Ad Calycadnum II*, 77-104
[10] Akçay, T. (2014). Olbadaki Tapınak Cepheli Kaya Mezarı. *Seleucia Ad Calycadnum IV*, 79- 94.
[11] Akçay, T. (2017). Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi. *Seleucia Ad Calycadnum VII*, 69-87.
[12] Akçay, T. (2018). *Olba'da Ölü Kültü*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
[13] Aşkın, E. (2010a). Antik Korykos'taki Zeytinyağı ve Şarap Üretimine Yönelik Yapılanmalar ve Bunların Yerleşim Düzenlemesi İçerisindeki Yeri. Ü. Aydınoglu, A.K. Şenol (Eds). *Olive Oil and Wine Production in Anatolia during the Antiquity, Proceeding of the International Symposium in Mersin- Turkey 2008* içinde (ss. 33-52). İstanbul: Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları.
[14] Aşkın, E. (2010b). Olba Bölgesi'ndeki Harman Yerleri. *OLBA XVIII*,241-266.
[15] Aydınoglu, Ü. (1998a). Olba Bölgesi Yol Ağı. *OLBA I*, 139-146.
[16] Aydınoglu, Ü. (1998b). *Doğu Dağlık Kilikia'da Villae Rusticae*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
[17] Aydınoglu, Ü. (1999). Doğu Dağlık Kilikia'da Villae Rusticae. *OLBA II*, 155-165.
[18] Aydınoglu, Ü. (2010). The Farms in Rough Cilicia in the Roman and Early Byzantine Periods. *ADALYA*, 13, 243-282.
[19] Aydınoglu, Ü. ve E. Alkaç. (2008). Rock-Cut Wine Presses in Rough Cilicia. *OLBA*, XVI, 277-290.
[20] Aydınoglu, Ü. ve Çakmak, Ü. (2011). A Rural Settlement in the Rough Cilicia- Isauria Region: Karakabaklı. *ADALYA*, 14, 71-105.
[21] Bent, J. T. (1891). A Journey in Cilicia Tracheia, *The Journal of Hellenic Studies* XII, 206 – 222.
[22] Bulut, S. (2007a). Beydağları çiftlik yerleşimleri ve işlikleri. *Silifke Müzesi Konferansları*

çinde (ss. 23 -33). Silifke: Taşeli Matbaacılık.

- [23] Bulut, S. (2007b). Gazelin İni: Trebenna Teritoryumundan bir çiftlik evi. *Doğudan Yükselen Işık Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Armağan Kitabı* içinde (ss. 417-431). İstanbul: Zero Prod. Ltd.
- [24] Bulut, S. (2018). Lykia'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Üzerine Bir Ön Değerlendirme. *CEDRUS*, 6, 675-700.
- [25] Çakmak, Ü. (2010). *Dağlık Kilikia bölgesinde Karakabaklı antik yerleşimi: Arkeolojik buluntular, bölgesel yerleşim düzenlemesi ve tarımsal organizasyon açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- [26] Çevik, N. (1995). Antalya Hurma Köyü'nde bir çiftlik yerleşimi. *Lykia*, 2, 40-62.
- [27] Çevik, N., Varkıvanç, B., Bulut, S., Kızıgut, İ., Akyürek, E., Pedarros, I.P., Kunze, M. & Özdilek, B. (2006). Bey Dağları 2004 Yılı Yüzey Araştırmaları. *23. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1. Cilt*, 141-154. Ankara.
- [28] Çevik, N., Bulut, S., Kızıgut, İ. & Akyürek, E. (2007). Bey Dağları Yüzey Araştırması 2005. *24. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1. Cilt*, 85-98. Ankara.
- [29] Durugönül, S. (1995). Kilikia Kulelerinin Tarihteki Yeri, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III*, 197-202.
- [30] Durugönül, S. (1995). Olba: Polis mi, Territorium mu?. *LYKIA*, II, 75-82.
- [31] Durukan, M. (2009). Chronology of Temple Tombs in Rough Cilicia. *BYZAS* 9, 343-370.
- [32] Efe, F. (2013). *Dağlık Kilikia ve Isauria Bölgesinde Antik Dönem Konut Mimarisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi. Mersin.
- [33] Erdem, B. (2015). *Doğu Dağlık Kilikia Mezarları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [34] Eren, M. (2008). Olba (Ura-Uğuralanı) Jeoarkeolojisi (Silifke, Mersin). *24. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 181-192.
- [35] Erten, E. (2002). Olba (Uğuralanı) 2001 Yüzey Araştırması. *20. AST, I. Cilt*, 185 – 196, Ankara.
- [36] Erten, E. (2003). Olba 2002 Yüzey Araştırması. *21. AST, 2*, 55-66.
- [37] Erten, E. (2004). Mersin, Silifke, Olba Yüzey Araştırması 2003, *22. AST, 2. Cilt*, 11-22.
- [38] Erten, E. (2005). Mersin, Silifke, Olba (Uğuralanı) 2004 Yılı Yüzey Araştırması. *23. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1. Cilt*, 309-318. Ankara.
- [39] Erten, E. (2007a). *Olba, Mersin Arkeolojik Kültür Envanteri*. Mersin.
- [40] Erten, E. (2007b). Olba'daki Tapınak Planlı Anıt Mezar. B. Avunç (Ed.) *Patrovs. Coşkun Özgünel'e 65. Yaş Armağanı / Festschrift für Coşkun Özgünel zum 65. Geburtstag* içinde 149-156. İstanbul: Homer Kitapevi.
- [41] Erten, E. (2009). Olba'da Romalılaşma Süreci. Y. Özdemir (Ed.) *Mersin Sempozyumu 19-22 Kasım 2018 içinde*. (ss 76-85). Mersin: Mersin Üniversitesi.
- [42] Erten, E. (2012a). Olba'da Roma İmparatorluk Döneminde Tarım ve Yerleşim. *SELEVCIA AD CALYCADNUM SAYI 2*, 63-76.
- [43] Erten, E. (2012b). Olba (Mersin, Silifke) 2011 Kazıları. *Anmed Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 2012-10*, 73-77.
- [44] Erten, E. (2013). Olba Kazılarında Küçük Buluntular. *SELEVCIA AD CALYCADNUM*, 3, 101-128.

- [45] Erten, E. (2015). *Mersin Arkeolojik Kazıları ve Araştırmaları: MERSİN-SİLİFKE-OLBA*, 111-121.
- [46] Erten, E. & Özyıldırım, M. (2006). Olba Yüzey Araştırması-2005. *24. AST, I. Cilt*, 421-432. Ankara.
- [47] Erten, E. & Özyıldırım, M. (2007a). Olba Yüzey Araştırması- 2006. *25. AST, II. Cilt*, 51-62. Ankara.
- [48] Erten, E. & Özyıldırım, M. (2007b). Olba Yüzey Araştırması 2005. *25. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt*, 39-50.
- [49] Erten, E., Özyıldırım, M. & Akçay, T. (2009). Olba 2008 Yılı Yüzey Araştırması. *27. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt*, 51-68.
- [50] Erten, E., Özyıldırım, M. & Akçay, T. (2010). Mersin, Silifke, Olba 2009 Araştırmaları, *28. Araştırma Sonuçları Toplantısı, II*, 273 – 291.
- [51] Erten, E., Özyıldırım, M. & Akçay, T. (2011). Mersin Silifke Olba 2010 Kazısı. *33. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt*, 545-564.
- [52] Erten, E. Özyıldırım, M. & Akçay, T. (2015). Olba Kazıları- 2014. *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler Sayı 40*, 37.39.
- [53] Erten, E., Özyıldırım, M. & Akçay, T. (2016). Olba Kazıları- 2015 Dönemi Çalışmaları. *38. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt*, 1-6.
- [54] Erten, E., Kaplan, D. (2017). Arkeolojik Kazılar Işığında Olba Tiyatrosu: Ön Sonuçlar. *SELEVCIA AD CALYCADNUM SAYI 7*, 29-46.
- [55] Erten, E. (2018). Olba Akropolis Kazılarında Yeni Babil Damga Mührü, *SELEVCIA AD CALYCADNUM SAYI 8*, 49-67.
- [56] Gotter, Ulrich.(2001). Tempel und Grossmacht: Olba/Diocaesarea und das Imperium Romanum. *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux Tabla Ronde Internationale. 2-5 Novembre 1999*, 327-348, İstanbul.
- [57] Heberdey, R. & Wilhelm. A. (1896). Reisen in Kilikien, Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, *Band XLIV*, Wien.
- [58] Hellenkemper, H. & Hild, F. (1986). Neue Forschungen in Kilikien und Isaurien, *Band 4*, Wien.
- [59] Hicks, E.L. (1891). Inscriptions from Western Cilicia. *The Journal of Hellenic Studies XII*, 225-273.
- [60] Hild, F & Hellenkemper, H. (1990). Kilikien und Isaurien. *Tabula Imperii Byzantini 5*, Wien.
- [61] Kaplan, D. (2012). Diocaesarea'daki (Dağlık Kilikia) Podyumlu Tapınak İçin Tarihleme ve Kült Önerisi. *OLBA, XX*, 183-200.
- [62] Kaplan, D. (2014). *Doğu Dağlık Kilikia Bölgesi Roma İmparatorluk Dönemi Detaylandırılmamış Korinth Başlıkları*. İstanbul. Arkeoloj, ve Sanat Yayınları.
- [63] Kaplan, D. & Taşkıran, R.S. (2019). Olba Kaya Anıtlarında Mimari Cephe Tasarımları. *SELEVCIA AD CALYCADNUM SAYI 9*, 180- 203.
- [64] Keil, J. & Wilhelm, A. (1931). *Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien*. MAMA III. Manchester.
- [65] Kirsten, Ernst. (1974). Diocaesarea und Sebaste, zwei Städtegründungen der frühen Kaiserzeit im Kilikischen Arbeitsgebiet der Akademie. *Anzeiger 110. Jahrgang 1973*, 347-363, Wien.

- [66] Kuban, Z. (2008). Karya, Bozburun Yarımadası, Kıran Gölü Kutsal Alanı Yüzey Araştırması Sırasında Tespit Edilen Tarımsal Üniteler. *Antik Çağda Anadolu'da zeytinyağı ve şarap üretimi sempozyum bildirileri içinde (ss. 213-363.)*. Mersin: Ege Yayınları.
- [67] Laurence, R. (2010). Roma Dönemi İtalya'sında Kara Taşımacılığı: Maliyetler, Pratikler ve Ekonomi, *Ticaret, Tüccarlar ve Antik Kent içinde, (ss. 120-135)*. İstanbul: Homer Kitapevi.
- [68] Longois, V. (1861) *Voyage dans le Cilicie et dans le Montagnes du Taurus Exécute pendant les années 1852-1853*, Paris.
- [69] Levante, E. (1986) *Sylloge Nummorum Graecorum- Switzerland 1- Levante Cilicia /Supplement 1*, Berne.
- [70] Levante, E. (1993) *Sylloge Nummorum Graecorum- France 2 Cabinet Medailles- Cilicie*, Zurich.
- [71] MacKay, T.S. (1968) Olba in Rough Cilicia. Unpublished doctoral dissertation, Bryn Mawr college, Amerika.
- [72] MacKay, T.S. (1976) 'Olba (Uğura)' *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, Princeton-New Jersey, 641-642.
- [73] Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor*, 493-494. Princeton, New Jersey: Princeton University.
- [74] Martini, R. (1992). *Monetazione Provinciale Romana II- Collezione Winsemann Faighera I- Augustus Vitellus*. Milano.
- [75] Özyıldırım, M. (1998). Klasik Arkeoloji'de Eski Yunanca ve Latince sözcüklerin kullanım yanlışları. *Olba, I*, 147-152.
- [76] Özyıldırım, M. (2009). Kilikia Bölgesi Eskiçağ Yer Adlarının Türkçede Kullanımı Üzerine Düşünceler. Y. Özdemir (Ed.), *Mersin Sempozyumu*: 19-22 Kasım 2008 (ss. 109-114). Mersin.
- [77] Özyıldırım, Murat (2003). "İlkçağ ve Erken Hıristiyanlık Kaynaklarında Olba Sözcüğünün Değişik Kullanımı". *Olba, VIII*, Mersin.
- [78] Özyıldırım, M. (2009). Olba'da Hıristiyanlığın İzleri. *Arkeoidea 7*, 66-70. www.arkeoidea.com.
- [79] Özyıldırım, M. & Ünalın, H. S. (2011). Isauria Dağlarında Hıristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı. *SELEVCIA AD CALYCADNUM I*, 147 - 167.
- [80] Özyıldırım, M. & Yeğin, Y. (2017). Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nden (Diakonikon) Bizans Dönemi Opus Sectile Taban Döşemesi. *SELEVCIA AD CALYCADNUM 7*, 47-68.
- [81] Özdilek, B. & Tıbıkoğlu, H.O. Bey Dağları Onobara Yerleşimi Çevresindeki Gedeller ve Yalnız Mezar Çiftlikleri. Antik Dönemde Akdeniz'de Kırsal ve Kent içinde (ss. 260-281.). Mersin: Mersin Üniversitesi KAAM Yayınları.
- [82] Mörel, A. (2010) *Dağlık Kilikia Bölgesinde Özköy Antik Yerleşimi: Arkeolojik Buluntular, Bölgesel Yerleşim Düzenlemesi ve Tarımsal Organizasyon Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi. Mersin.
- [83] Pamir, H., (2008). Antiokheia ve Yakın Çevresinde Zeytinyağı Üretimi ve Zeytinyağı İşlikleri. Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi içinde (ss. 75-96). Mersin: Ege Yayınları.
- [84] Sayar, M.H., (1995). Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1993. *ASTXII*: 39-61.
- [85] Sayar, M.H., (1996). Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1994. *AST XIII, I. Cilt*, 55-75.

- [86] Sayar, M. H. (1997). Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1995. *AST XIV, I. Cilt*, 115-123.
- [87] Sayar, M. H. (1999a). Antik Kilikya'da Şehirleşme. *Türk Tarih Kurumu Bildirileri XII/I*: 193-216.
- [88] Sayar, M. H. (1999b). Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1997. *AST XVI, I. Cilt*, 409-423.
- [89] Sayar, M. H. (2001). Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1999. *AST XVIII, I. Cilt*, 275-289.
- [90] Sayar, M. H. (2002). Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2000. *AST XIX, II Cilt*, 111-127.
- [91] Sayar, M. H. (2004). Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2002. *AST XXI, I Cilt* 155-169.
- [92] Sayar, M.H. (2006). Kilikia Yüzey Araştırmaları 2004. *23. AST, II. Cilt*, 1-12. Ankara.
- [93] Sayar, M.H. (2007). Kilikia Yüzey Araştırmaları 2005. *24. AST, II. Cilt*, 201-212. Ankara.
- [94] Sayar, M.H. (2008). Kilikia Yüzey Araştırmaları 2006. *25. AST, II. Cilt*, 277-292. Ankara
- [95] Sayar, Mustafa Hamdi.(1999). Antik Kilikia'da Kentleşme. *XII T.T.K. Kongresi 12-16 Eylül 1994 Cilt I*, 193-225, Ankara.
- [96] Sayar, M. H. (2015). Kanytellis Yazıtları. Ü. Aydınoglu (Ed.). Kanytellis – Kanlıdivane: Dağlık Kilikia'da Bir Kırsal yerleşimin Arkeolojisi içinde (ss. 113-128). İstanbul: Ege Yayınları.
- [97] Staffieri, G. M. (1978). La Monetazione di Olba nella Cilicia Trachea. *Quaderni Ticinesi di Numismatica Antichita Classiche*, Monografie 1, Lugano.
- [98] Staffieri, G.M. (1987). La Monetazione di Olba e di Diocaesarea in Cilicia. *Numismatica e Antichita Classiche* 16, 229-246.
- [99] Staffieri, G.M. (1994). La Monetazione di Olba e di Diocaesarea in Cilicia. *Numismatica Antichita Classiche* 23, 231-251.
- [100] Şahin, H. (2007a). Doğu Dağlık Kilikia: Polis- Khora İlişkileri Üzerine İlk Düşünceler. *Colloquim Anatolium IV*, 115-179.
- [101] Şahin, H. (2007b). Dağlık Kilikia Bölgesi Araştırmaları 2006. *ANMED V*, 116-121.
- [102] Şahin, H. (2008). Dağlık Kilikia 2007: Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları. *ANMED VI*, 120-129
- [103] Şahin, H. (2009a). Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları/ Rough Cilicia in 2006. *ANMED V*, 129-131.
- [104] Şahin, H. (2009b). Doğu Dağlık Kilikia Kentlerinin Territoriumları, Yerleşme Türleri ve Değişimleri. *Colloquim Anatolium VIII*, 257-289.
- [105] Şahin, H., F. A. Yüksel, E. Erten, S. Zörücü, G. Ergin, F. Şahin, F. Camgöz ve S. R. Ünsal, (2011). Dağlık Kilikia Bölgesi Yerleşim Tarihi-Epigrafi Araştırmaları ve Korykion Antron Çalışmaları 2009. *AST, 28, II. Cilt*, 321-339.
- [106] Tiryaki, A. (2003). Silifke, Karakabaklı'da Erken Dönem Bizans Ev Mimarisi. *Sanat Tarihi Yıllığı XVI*, 123-155.
- [107] Tschihatscheff, P. V. (1854). Lettre sur les Antiquités de l'Aise Mineure, adressée a M. Mohl, *Journal Asiatique*, 5(IV), 49 – 143.
- [108] Taşkıran, R.S. (2019). *Doğu Dağlık Kilikia Kaya Anıtlarında Mimari Elemanların Kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

[109] Varkıvaç, B. (2009). Antalya Kaleiçi'nde Taş Mimarideki Teknik Sürekliliğe İlişkin Bir Gözlem. *ADALYA SAYI 12*, 389- 401.

[110] Ziegler, R. (1989). *Münzen Kilikiens aus kleineren deutschen Sammlungen*. München.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Hidayet ÖZDİREK

E-mail : hidayetozdirek@gmail.com

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Arkeoloji	Mersin Üniversitesi	2008-2013
Yüksek Lisans	Arkeoloji	Mersin Üniversitesi	2013-2019

